

Yleisen edunvalvonnan kehittämistyöryhmälle tulleet kysymykset ja työryhmän vastaukset 2013–2022
VN 1394/2019

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Edunvalvontapalkkioon liittyviä kysymyksiä	6
2.1	Palkkion muuttaminen, palauttaminen, periminen , hyvittäminen, kohtuullistaminen	6
2.2	Palkkio ja toimeentulotuki.....	9
2.3	Milloin asunto on omassa käytössä, vuokratulon huomioiminen.....	9
2.4	Palkkioon vaikuttavat tulot ja niiden selvittäminen	13
2.5	Edunvalvontapalkkion periminen elatusapuasioissa ja erityistehtävissä, alikäisen palkkio	15
2.6	Omaisuu den ja tuoton huomioiminen ja arvostaminen	19
2.7	Vajaat kuukaudet palkkiolaskelmassa.....	21
2.8	Lisämaksut	23
2.9	Velaksi jäävä edunvalvontapalkkio.....	25
2.10	Ulosmittauksen kirjaaminen ja vaikutus	25
3	Edunvalvonnan päättymiseen liittyviä kysymyksiä	27
3.1	Päättymisen voimaantulo, tyytymättömyyden ilmoitus	27
3.2	Päätöstili, liitteet yms.....	28
3.3	Luovutuksensaajan oikeus asiakirjoihin	31
4	Edunvalvojan vaihtaminen, edunvalvojan esteellisyys	33
4.1	Uhkatilanteet ja väkivaltainen päämies	33
4.2	Päätöstilin vastaanottaminen saman toimiston toiselta edunvalvojalta	34
5	Testamentin hyväksyminen	36
6	Käyttövarat, taloudenhoito ja omaisuuden sijoittaminen	37

6.1	Käyttövarojen toimittaminen.....	37
6.2	Päämiehen tekemät sijoitukset.....	38
6.3	Vakuutukset	38
6.4	Laskutusluvut	39
6.5	Pankkikulut.....	40
6.6	Tallelokero.....	41
7	Kirjanpito, vuosi- ja päätöstitit	43
7.1	Hoitamattomat velat	43
7.2	Päämiehen oma tili.....	44
8	Päämiehen ja edunvalvojan toimivalta	45
8.1	Lahjan antaminen.....	45
8.2	Päämiehen tilinkäyttövälineet.....	46
9	Muita kysymyksiä	49
9.1	Poissaolevan edunvalvoja.....	49
10	Salassapito	50
10.1	Tietojen antaminen päämiehen asianajajalle	50
10.2	Tietojen antaminen poliisille	50
11	Muita kysymyksiä	53
11.1	Suostumukset päämiehen puolesta	53
11.2	Tuottamisvastuu, mikä toimisto	53
11.3	Valitukset.....	54

1 Johdanto

Yleisen edunvalvonnan kehittämistyöryhmä on toiminut oikeusministeriössä 7.5.2009 alkaen. Työryhmälle tulleita kysymyksiä ja niihin annettuja vastauksia on ajoittain julkaistu.

Toimintaympäristö ja työkalut ja menettelytavat ovat vuosien myötä muuttuneet. Tähän asiakirjaan on päivitetty uusia kysymyksiä ja poistettu sellaisia vanhoja kysymyksiä ja vastauksia, mitkä eivät enää ole ajankohtaisia.

Huomioitavaa on vanhojen kysymysten/vastausten osalta, että 1.10.2016 hallintoon on perustettu oikeusapu- ja edunvalvontapiirit ja oikeusapu ja edunvalvonta on eriytetty omiin toimistoihin. Oikeusaputoimistojen sijaan asiat ratkaistaan edunvalvontatoimistossa. Myös edunvalvojan määräämisen menettelyt ovat muuttuneet. Edunvalvojaksi määrätään X piirin yleinen edunvalvoja ja tehtävät jakaantuvat työjärjestyksen mukaisesti. Piirin sisällä muutokset yleiseltä edunvalvojalta toiselle voidaan tehdä hallinnollisella määräyksillä eikä tarvita tuomisoistuimen tai holhousvianomaisen päätöstä.

Holhousviranomaisen on 1.1.2020 alkaen ollut maistraatin sijasta Digi- ja väestötietovirasto.

Kysymyksiä ja kommentteja toivotaan edelleen kehittämistyöryhmälle.

2 Edunvalvontapalkkioon liittyviä kysymyksiä

Työryhmä on antanut erillisen suosituksen palkkion määräämisestä ja perimisestä, joka on päivitetty 9/2021. Suosituksesta löytyy vastauksia useimpiin aikaisemmin esitettyihin palkkiota koskeviin kysymyksiin. Tähän on otettu vain muutamia aikaisemmin esitettyjä kysymyksiä.

2.1 Palkkion muuttaminen, palauttaminen, periminen , hyvittäminen, kohtuullistaminen

Kysymys

Miten menetellään tilanteessa, kun olemme juuri ehtineet maksaa vuoden 2009 palkkion ja päämies meni ja kuoli, eli edunvalvontapalkkio on maksettu vuoden loppuun, mutta päämies kuoli marraskuussa? Ilmeisesti 1 kk palkkio palautetaan kuolinpesälle?

Vastaus 16.12.2009: Palkkio tulee laskea uudelleen ja liikaa peritty palkkio palautetaan kuolinpesälle.

Kysymys

Eräissä toimistossamme on tullut esiin tapauksia, joissa edunvalvontapalkkio on laskettu väärin jo pidemmän aikaa. Mikä on oikea tapa toimia näiden suhteen? Liian suuri palkkio on tietenkin hyvitetty, mutta miten tulisi toimia, jos palkkio on laskettu liian pieneksi jo vuosien ajan. Korjaammeko niitä takautuvasti ja jos korjaamme, kuinka pitkältä ajalta. Virheiden syyt: omaisuus puuttuu kirjanpidosta tai arvostettu täysin väärin, omaisuus merkitty virheellisesti omaan käyttöön, alaikäisen edunvalvontapäätös on virheellisesti merkitty normaaliksi edunvalvonnaksi, vaikka kyse on ollut erityistehtävästä, mikä on johtanut siihen, että palkkio on ollut 0. Perimmäinen syy näihin virheisiin on edunvalvojissa viime vuosina ollut vaihtuvuus, mikä on johtanut siihen, että töitä edunvalvojilla vain on ollut liikaa sijaistamisten ja perehdyttämisten vuoksi.

Vastaus 15.12.2022

Työryhmä ei ota kantaa siihen ovatko palkkiovaatimukset joltain osin vanhentuneita. Valtion näkökulmasta viraston tulisi periä saatavat oikeansuuruisena, eikä perinnässä yleisesti voida harkita palkkion kohtuullisuutta, jos se on laskettu asetuksen mukaan.

Harkittavaksi tulee, olisiko päämiehen pitänyt voida luottaa siihen, että edunvalvontatoimisto toimii ohjeiden mukaan ja perityt edunvalvontapalkkiot ovat oikean suuruisia. Holhousviranomaisen on tarkastanut tilit, mutta se ei huomautta, jos palkkiota ei peritä

täysimääräisenä. Ohjeet määrittävät maksimipalkkion eivät sitä, mitä edunvalvojan tulee periä. Samat ohjeet koskevat yksityisiä edunvalvoja.

Työryhmä katsoo, että päämiehen on voitava luottaa valtion edunvalvontatoimiston toimintaan myös palkkion laskemisessa oikean suuruisena ja niin, että sitä ei jälkikäteen muuteta, jos kyse ei ole päämiehen väärin antamista tiedoista. Hänelle on määrätty edunvalvoja huolehtimaan taloudellisista asioista ja tähän kuuluu myös maksujen oikeellisuuden tarkastaminen. Edunvalvoja on laskenut palkkion ja johtava yleinen edunvalvoja on sen hyväksynyt. Jos ja kun kyse on yksinomaan siitä, että päämiehen palkkioon vaikuttavaa omaisuutta on arvostettu liian alhaiseksi tai jätetty merkittävää laskelmaan, työryhmä suosittaa, että palkkiota ei menneiltä kausilta laskettaisi uudelleen. Huomioon on otettu myös se, että omaisuus, jota ei ole merkitty kirjanpitoon ei myöskään yleensä ole ollut hoidettavana. Virheet korjataan ja palkkio lasketaan jatkossa oikein ja omaisuuden arvo päivitetään vuosittain.

Työryhmän suositus lähtee päämiesmyönteisestä tulkinnasta ja siitä, että luottamus edunvalvojan toimintaan turvataan. Kun kyse on valtion tuloista, ratkaisut tekee kuitenkin virasto ja työjärjestyksen mukaan johtava yleinen edunvalvoja hyväksyy edunvalvontapalkkiot.

Kysymys

Voiko edunvalvojan palkkion periä etukäteen esimerkiksi kuukausittain?

Vastaus 1.11.2013

Palkkio lasketaan vuosipalkkiona ja siihen vaikuttavat vuositulot. Palkkioasetus tai laki ei määrää palkkion perimisen ajankohdasta. Jos palkkiota on peritty vuoden varrella, vuoden vaihteessa on tehtävä vuosipalkkiolaskelma ja tasattava perityt palkkiot oikeansuuruiseksi ja tarvittaessa palautettava/perittävä erotus. Yleisten maksuehtojen mukaan palkkio tulisi näissäkin tilanteissa periä tehdystä työstä eli jälkikäteen, vaikka peritään useamman kerran vuodessa esim. kuukauden lopussa. Valtion edunvalvontatoimistoissa palkkion perimisestä annetaan erilliset ohjeet, eikä yleinen edunvalvoja voi päättää palkkion perimisajankohtaa, koska palkkio maksetaan palveluntuottajalle, ei edunvalvojalle. Ohjeena on, että palkkio peritään kerran vuodessa tai tehtävän päättyessä.

Kysymys

Maistraatti tekee vuoden loppuneljänneksellä edunvalvontamääräyksiä, jossa ensimmäinen tilikausi on esim. 15.11.2009–31.12.2010 – ensimmäinen vuosittainen tilivelvoite on siis tuolta ajalta. Kaikilta jo voimassa olevilta edunvalvonnan päämiehiltä palkkiota ei siis peritä vielä 2009 (syy ei siis aina ole varattomuus).

Päivitetty vastaus 31.8.2021

Mikäli edunvalvonta on alkanut niin, että alkuselvittelyä ei ole vielä tehty eikä palkkiota voida muodostaa puuttuvien tietojen vuoksi, palkkio peritään seuraavan vuoden vuosipalkkion yhteydessä. Valtiolle perittävien tulojen maksumenettelyistä annetaan vuosittain ohjeita kirjanpitoyksiköstä. Ohje 2021:Vuodelle 2021 tulee kirjata myyntilaskut, joiden ratkaisupäivä (tai tavaran/palvelun luovutus) on vuoden 2021 puolella. Mikäli virasto ei ehdi laskuttamaan kaikkia vuodelle 2021 kuuluvia myyntilaskuja tilinpäätösaikataulun puitteissa, tulee asiasta viipymättä ilmoittaa oikeusministeriön ohjausyksikköön.

Kysymys

Voidaanko edunvalvonnasta aiheutunut vahinko hyvittää edunvalvojan palkkion yhteydessä? Esim. edunvalvonnan organisaatiomuutoksen aiheuttamien henkilömuutosten vuoksi päämiehen elatustuki on haettu 2 kk liian myöhään. Ajattelin hyvittää 2 kk:n menetyksen palkkion yhteydessä.

Vastaus 25.11.2021

Edunvalvontatehtävän hoitamisesta aiheutunutta vahinkoa ei voida hyvittää edunvalvontapalkkion perimisen yhteydessä. Vahingonkorvauksen määrä ja peruste on todettava erikseen. Edunvalvojan on päämiehensä puolesta haettava vahingonkorvausta työnantajaltaan. Edunvalvojan on harkittava, edellyttääkö asian hoitaminen edunvalvojan sijaisen määräämistä – työryhmän näkemyksen mukaan pienet, selvät vahingot eivät aiheuta edunvalvojan esteellisyyttä. Vahingonkorvaus haetaan Valtiokonttorilta sen edunvalvontatoimistoille antamien ohjeiden mukaisesti.

Kysymys

Vähävaraisten kuolinpesien laskutuksesta on suositus, että palkkio tulisi kohtuullistaa 0,00 €. Valtakunnallinen suositus ohjaisi toimintatapoja yhdenmukaisempaan suuntaan. Tietyissä toimistoissa kohtuullistaminen tehdään, jos päämiehellä varoja alle 1500 € tai 2000 €. Allekirjoittaneen toimistossa asia on edunvalvojan harkinnan mukaan.

Vastaus 30.10.2015

Työryhmän palkkio-ohje: Jos edunvalvonnassa on selkeästi tiedossa, etteivät kuolinpesän varat riitä kuin hautaus- ja pesänselvityskuluihin, ei edunvalvontapalkkion periminen ole tarkoituksenmukaista. Kun palkkio on laskettu, viraston päällikkö (nyk. johtava yleinen edunvalvoja) voi näissä tapauksissa päättää, että laskua ei lähetetä vaan siitä luovutaan ilman perintävaihetta. Tiedossa on, että joissakin toimistoissa on sovittu tietyistä euromäärästä asiaa arvioitaessa.

Kysymys

Onko käytössä joku euromäärä kuolinpesässä, että palkkiota ei määrätä (jossain 5000 €) ja kuolinpesä katsotaan varattomaksi?

Vastaus 15.12.2022

Palkkio-ohje: Tapauksissa, joissa kuolinpesän varojen arvioidaan riittävän enintään hautauskustannuksiin, ei palkkiolaskun lähettäminen ole tarkoituksenmukaista. Tällöin asiakirjoihin tehdään merkintä siitä, että kuolinpesää ei laskuteta varojen puutteen vuoksi. Harkinta tehdään kokonaisarvion perusteella siitä, että varat riittävät vain hautajais- ja pesänselvityskuluihin, eikä pesän varat riitä velkojen maksuun. Johtava yleinen edunvalvoja vahvistaa sen, että perimisestä luovutaan jo tässä vaiheessa. Mitään yhtä eurorajaa kuolinpesässä oleville varoille ei voida asettaa.

Tämä ohje on edelleen voimassa. Pääsääntö on, että valtiolle tulevat korvaukset peritään täysimääräisesti. Kun on selvää, että perimistoimet eivät tule tuottamaan tulosta, niihin ei tarvitse ryhtyä. Harkinta on aina tapauskohtainen kuolinpesän tilanteen mukaan eikä yhtä eurorajaa voida soveltaa. Lyhyet perustelut olisi hyvä laittaa näkyviin mahdollisia tarkastuksia varten.

2.2 Palkkio ja toimeentulotuki

Kysymys

1. Tulkitsetteko KHO 2008:85 tapausta siten, että koko edunvalvojan palkkio olisi toimeentulotuessa huomioitava meno sen erääntymiskuukautena?

2. Voiko sosiaalitoimi hyväksyä palkkiolaskun yhden kuukauden menoksi? Huonompi vaihtoehto on, että se jyvitetään koko vuoden menoksi, jolloin päämies ei saa toimeentulotukea ollenkaan tai vain osalle palkkiota.

Vastaus 16.12.2009

Näin on; edunvalvontapalkkio on kokonaisuudessaan erääntymiskuukautensa meno. Työryhmän käsityksen mukaan KHO:n ratkaisussa ei ole tulkinnanvaraa, vaan sen sisältämä oikeusohje on selkeä.

2.3 Milloin asunto on omassa käytössä, vuokratulon huomioiminen

Kysymys

Olisin kysynyt tulkintaohjetta. Onko kyse "omasta käytöstä" jos asunnossa asuu puoliso vain kuluja vastaan? Entä jos asunnossa asuu muu sukulainen?

Vastaus 3.6.2010

Jos päämiehen puoliso asuu yhteisessä kodissa kuluja vastaan tai jopa vastikkeetta avioliittolaista tulevien perusteiden nojalla, on asunnon katsottava olevan palkkio-ohjeen mukaisesti päämiehen henkilökohtaisessa käytössä. Työryhmän mielestä näin voidaan tulkita myös tilanteissa, joissa asunnossa asuu päämiehen sukulaisia tai läheisiä vain kuluja vastaan tai jos asunnossa on päämiehen koti-irtain vaikka päämies ei enää pystyisi sitä käyttämään. Holhoustoimen kehittämistyöryhmä on käsitellyt samaa asiaa sille tulleen kysymyksen johdosta ja antanut tulkintansa 16.3.2010. Yksi asunto merkitään omassa käytössä olevaksi, jos sitä ei ole vuokrattu, tai se ei ole asuinkelvoton, se voi olla myös kiinteistön osa (talo ja tontti eroteltuna metsästä). Tehty myynti tai vuokraus toimeksiantosopimus ei vielä riitä poistamaan omaa käyttöä.

Kysymys

Nykyisen ohjeen mukaan vuokratessani **ulkopuoliselle** taholle asunnon, jossa vuokran määrä on erittäin matala ja vuokra kattaa asunnon hoito- ja rahoitusvastikkeen niukasti, omaisuus kirjataan ei-omassa käytössä olevaksi. Mutta jos vuokralainen onkin läheinen/perheenjäsen, niin sitten kirjataan omassa käytössä olevaksi. Liikaa tulkintaa jää sukulaissuhteen määrittämiselle, että kuka katsotaan läheiseksi ja perheenjäseneksi, sillä perhekuviot ovat tänä päivänä hyvin monisäikeisiä. Esimerkkitapaus: Päämieheni muutti palvelutaloon maaseudulla sijaitsevasta talosta. Kyseessä päämiehen kotitalo, jolla merkittävä tunnearvo ja päämies halusi ehdottomasti säilyttää talon omistuksessaan, vaikka siitä oli hänelle vain kuluja. Kiinteistö vanha, mutta ei niin huonossa kunnossa, että olisi voinut jättää esim. kylmilleen. Kiinteistö vaati siis jatkuvaa huolenpitoa / seurantaa. Vuokralaisia vaikea saada ja vuokrattu muutaman sadan euron kk-vuokralalla ja huolenpitovelvollisuudella. Koska he eivät olleet sukulaisia, omaisuus merkittiin ei-omaan käyttöön eikä DVV:n puoleltakaan koskaan tullut kyselyä vuokran käyvistä arvosta taikka sukulaissuhteesta. Jos kyseessä olisi ollut esim. päämiehen lapsi, omaisuus olisi pitänyt merkitä omaan käyttöön. Tässä kohdin päämiehiä kohdellaan eriarvoisesti ja suorastaan suositaan perheellisiä päämiehiä. Toivoisin, että ohjeistusta voisi muuttaa siihen suuntaan, että hallinnan luovutuksella olisi asiassa määräävä merkitys.

Vastaus 11.1.2022

Asunnon tulee tuottaa käypää vuokra- tai muuta tuloa, jotta sitä ei edunvalvojan palkkiota laskettaessa katsottaisi päämiehen henkilökohtaisessa käytössä olevaksi. Ratkaisevaa on nimenomaan käypä vuokratulo, ei se, kuka asunnossa asuu (läheinen tai ulkopuolinen). Käyvällä vuokratulolla tarkoitetaan ko. alueen vastaavanlaisten kohteiden vuokratasoa ulkopuoliselle vuokrattaessa.

Päämiehen henkilökohtaisessa käytössä olevana asuntona pidetään huoneistoa tai kiinteistöä, jota hän käyttää asumiseensa. Lisäksi tyhjillään oleva ja vastikkeetta/alihintaan "vuokrattu", päämiehen aikaisemmin asuntonaan käyttämä huoneisto tai

asuinkiinteistö katsotaan palkkiolaskennassa henkilökohtaisessa käytössä olevaksi. *Usein* näissä on taustalla tilanne, jossa päämies on halunnut säilyttää asunnon sellaiseenaan tai antaa sen läheisensä käyttöön kuluja vastaan. Sääntö on kuitenkin sama riippumatta siitä, kenelle asunto on vastikkeetta / alihintaan "vuokrattu". Näin ollen vuokrasopimuksen tekeminen käyvällä vuokralla katkaisee oman käytön.

Kysymys

Onko asunto omassa käytössä, jos päämies laitoksessa/palvelukodissa mutta hänen irtaimistonsa on omassa asunnossa?

Vastaus

Asunto on henkilökohtaisessa käytössä. Muussa tapauksessa asunnosta pitäisi tulla tuottoa. Jos kyse maatilasta, asunto on omassa käytössä em. mukaisesti mutta metsät/pellot lasketaan omaisuuteen. Kirjaus täytyy tehdä omaisuuden osalta Edvardiin kahtena eri osana.

Kysymys

Päämiehellä on kesämökki, joka on ollut vapaa-ajan käytössä ja edelleen päämiehen omistuksessa, vaikka ei enää sitä käytä. Omassa käytössä olevasta asunnosta on luovuttu. Holhousviranomaisen on tulkinnut, että kesämökki pitäisi merkitä omassa käytössä olevaksi asunnoksi. Pitääkö näin menetellä, sitähan ei merkittäisi näin, jos päämiehellä olisi vielä vaikka tyhjillään oleva asunto?

Vastaus 11.1.2022

Työryhmän tulkinnan mukaan vapaa-ajan asunto ei ole lain tarkoittama henkilökohtaisessa käytössä oleva asunto. Aikaisemmin katsottiin, että omassa käytössä voi olla useampi asunto ja niistä voitiin periä lisämaksu. Vuoden 2013 asetuksen jälkeen tällaista lisämaksua ei peritä. Työryhmä suosittelee, että henkilökohtaisessa käytössä olevaksi asunnoksi merkitään vain yksi asunto.

Kysymys

Voiko omassa käytössä olla useampi asunto? Keskustelua on ollut myös siitä, voiko omassa käytössä olla useampikin asunto? Onko tämä ylipäänsä mahdollista ja jos on, niin minkälaisessa tapauksessa näin voisi olla.

Vastaus 11.1.2022, päivitys 15.12.2022

Aikaisemmin katsottiin, että omassa käytössä voi olla useampi asunto ja niistä voitiin periä lisämaksu. Vuoden 2013 asetuksen jälkeen tällaista lisämaksua ei peritä. Työryhmä suosittelee, että henkilökohtaisessa käytössä olevaksi asunnoksi merkitään vain yksi asunto.

Kysymys

Miten tulisi menetellä, kun taloyhtiö on ottanut hallintaan päämiehen asuinhuoneiston

- onko asunto edelleenkin päämiehen omassa käytössä?
- jos taloyhtiö on vuokrannut asunnon, otetaanko vuokratulo huomioon palkkiolaskelmassa? Yleensä asunnon vuokraamisen hoitaa taloyhtiö ja vuokratulo menee taloyhtiölle, jolla lyhennetään taloyhtiölle olevaa velkaa. Toisissa tapauksissa haltuunoton peruste on muukin, kuin velka taloyhtiölle.

Vastaus 15.12.2022

Kun asunto-osake on otettu taloyhtiön haltuun, se ei konkreettisesti ole enää omassa käytössä. Vuokratulo otetaan huomioon nettona eli sen jälkeen, kun sitä on tilitetty omistajalle.

Kysymys

Päämiehellä on henkilökohtaisessa käytössä oleva asunto. Edunvalvoja tekee päätöksen myydä sen. Asunto ei ole missään vaiheessa vuokralla. (Yleisen) edunvalvojan palkkion laskutushetkellä ja tilikauden päättyessä asunto on myynnissä. Edunvalvoja laskuttaa palkkion lisämaksuna 2 % asunnon arvosta sillä perusteella, että henkilökohtainen käyttö on lakannut myyntitoimeksiannon myötä. Hyväksyttävää? (Vrt. yleisen edunvalvonnan kehittämistyöryhmän kannanotto tilanteessa, jossa asunto myyty tilikauden aikana, 16.12.2009.)

Vastaus 16.9.2015

Myyntitoimeksianto ei katkaise oman käytön olettaa eli myyntiaikana ei omassa käytössä olleen asunnon arvoa voi laskea lisämaksulliseen omaisuuteen.

Kysymys

Miten vuokratulo tulee huomioida palkkiolaskelmassa? Huomioidaanko netto- vai bruttotulot?

Vastaus 3.6.2010

Vuokratulo huomioidaan nettotulona. Saadusta vuokratulosta vähennetään siihen kohdistuneet menot kuten yhtiövästike, korjauskustannukset yms. verotuksessakin vähennettävät erät ja näiden lisäksi pääomatulon vero.

Kysymys

Päämies on asunut kuolinpesän omistamassa asunnossa ennen palvelukotiin muuttamista. Kun hän on muuttanut palvelukotiin, ei kp:n asunto ole enää hänen vakituinen asuntonsa, eikä näin ollen kuolinpesän omistama asunto ole omassa käytössä. Tämä nostaa edunvalvontapalkkiota, eikä päämiehellä ole varaa maksaa kohonnutta palkkiota. Päämies ei kuitenkaan saisi velkaantua edunvalvonnan aikana. Miten tulisi menetellä?

Vastaus 15.12.2022

Jos varallisuutena on osuus kuolinpesään, kuolinpesän omistaman asunnon henkilökohtaisella käytöllä ei työryhmän mielestä ole merkitystä. Varallisuudeksi merkitään osuus kuolinpesään. Tiedossa on, että Edvardissa on tässä kohtaa ”ruksi” oma käyttö. Työryhmän mielestä osuudesta ei tulisi vähentää asunnon arvoa. Jos taas päämies omistaa ko. asunnosta itse osan ja osa on kuolinpesän omaisuutta, tuolloin päämiehen varallisuuteen ei lasketa henkilökohtaisessa käytössä olevaa asuntovarallisuutta. Kuolinpesän osuuden arvo taas määräytyy perukirjan mukaan. Osuutta ei pilkota eri lajeihin.

Kun päämies siirtyy ko. asunnosta palvelukotiin kysyjän esittämässä tilanteessa, ”omassa käytössä” vähennys (jos siis omaistanut asunnosta osan) poistuu varallisuuslaskelmasta sitten, kun asunnosta saadaan tuottoa. Pelkkä muutto pois asunnosta ei oikeuta laskemaan omassa käytössä ollutta asuntoa varallisuuteen palkkiolaskelmassa.

Edunvalvojan tulisi hoitaa päämiehen taloudellisia asioita niin, ettei se aiheuta velkaantumista. Edunvalvontapalkkio on päämiehen meno kuten muutkin kulut ja laskut. Jos tuloilla ei selviä kaikista menoista, joutuu harkitsemaan omaisuuden myyntiä.

2.4 Palkkioon vaikuttavat tulot ja niiden selvittäminen

Kysymys

Työryhmältä tiedusteltiin, eikö normaalia edunvalvontapalkkiota voida periä jos päämiehen eläke tai muu tulo maksetaan hänelle itselleen suoraan eikä ns. valvontatilille. ”Päämieheni palkkio olisi eläketulojen ja varallisuuden perusteella 280 e. Hän kuitenkin tekee puhelinmyyntityötä ja saa siitä palkkatuloja sen verran, että palkkio nousee 440 e. Palkka maksetaan hänen käyttövaratililleen.

Olen saanut nyt huomautuksia vuosittelissä, että palkkiota on peritty liikaa, perusteena holhoustoimilaki 18 § ja 25 § sekä perustelut: Päämiehen toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu em. tavoin. Päämiehen palkkatulo maksetaan suoraan päämiehen käyttövaratilille eikä ole edunvalvojan hoidettavana olevaa omaisuutta. Mikäli palkkatulo olisi otettu em. perusteella edunvalvojan hoidettavaksi, tällöin se otettaisiin huomioon myös edunvalvojan palkkiossa.”

Vastaus 3.6.2010 ja 11.1.2022

Työryhmän käsityksen mukaan, riippumatta siitä, onko kyseessä a) perusmääräys (edunvalvonta taloudellisissa asioissa) tai b) erityismääräys, tulee palkkio laskea tavalliseen tapaan ohjeen mukaan. Erityismääräyksen perusteella hoidettavan edunval-

vonnan kohdalla tietojensaanti päämiehen eläkkeistä saattaa riippua päämiehen tahdosta, joskin on päämiehen edun mukaista antaa näitä tietoja palkkion oikean määrän selvittämiseksi.

Se mille tilille eläkkeet/muut tulot maksetaan, ei sinänsä voi vaikuttaa palkkion määräytymiseen. Peruseriaatteiden mukaisestihan päämiehen omatoimisuuteen ja itse-määräämisoikeuteen pitäisi puuttua mahdollisimman vähän, vaikka nyt pääsääntönä on, että säännönmukaiset (muut kuin palkka-) tulot ohjataan edunvalvojan hallinnoimalle pankkitilille. Holhustoimen kehittämissyöryhmä on vastannut samaan kysymykseen 16.3.2010 ja tulkinnut palkkion laskemisen periaatteen samalla tavalla.

HolhTL 44.3 §:ssä:

”Päämiehen **tuloiksi** katsotaan **kaikki** rahana saatavat tulot, kuten **palkka-**, eläke- ja **muut ansiotulot**, korko-, vuokra-, osinko- ja muut pääomatulot sekä sosiaaliset etuudet.”

→ *Palkkatulo huomioidaan päämiehen tulona edunvalvojan palkkiota laskettaessa, vaikka se maksetaan päämiehen vallinnassa olevalle tilille.*

Näin siis siitä huolimatta, että HolhTL 25.1 § nojalla palkkatulo jopa vajaavaltaisellakin päämiehellä kuuluu päämiehen itsensä vallintaan.

Lasketatavan rationa voidaan pitää sitä, että palkkio on haluttu määritellä kohtuulliseksi suhteessa päämiehen taloudelliseen kantokykyyn. Siihenhän palkkatulokin vaikuttaa, vaikka se onkin päämiehen itsensä vallittavissa.

Kysymys

Kyselin vähän kerta - ja sijaismääräysten palkkioiden määräytymisestä.

Mitä tarkoittaa tulojen ja varallisuuden selvittäminen sopivalla tavalla? Mikä tuo tapa on ja millä tarkkuudella selvitetään? Mitä palkkiona peritään?

Vastaus 1.11.2013

Palkkiokäytännön ei pitäisi olennaisesti muuttua entisestä muuten kuin tulo rajojen käyttöönoton osalta. Päämiehen tulot on selvitettävä, sillä palkkiota ei saa periä, jos tulo rajat alittuvat. Jos palkkio on hyvin pieni tai arvioidaan tulo rajan alittuvan, on erikseen harkittava, kuinka paljon resurssia kannattaa käyttää tulojen selvittämiseen verrattuna siihen, että palkkiota ei peritä. Yleisen edunvalvojan käyttöön tulee 1.1.2023 alkaen tulorekisteri.

Kysymys

Palkkiolaskelmassa huomioitu varallisuus laskenta-ajankohdan mukaan (marraskuu yleensä). Tämä johti siihen, että perusmaksuna perittiin 440 €, kun tilikauden (koko vuoden tulo ja varallisuuden perusteella) lopussa olisi voinut periä vain 280 €.

DVV:lta laitetaan huomautus liikamaksusta, jos kyse on palkkiosta, jossa voidaan periä ainoastaan perusmaksu.

Vastaus 15.12.2022

Edunvalvontatoimisto palauttaa liika perityn palkkion.

2.5 Edunvalvontapalkkion periminen elatusapuasioissa ja erityistehtävissä, alaikäisen palkkio

Kysymys

"Miten edunvalvojan oikeus laskuttaa näistä alaikäisiä koskevista elatussopimusten tekemisistä?"

Lastensuojelulaki 23 § kuuluu seuraavasti:

23 § (8.7.2022/610) Edunvalvojan palkkio ja kustannukset

Edellä 22 §:ssä tarkoitetusta edunvalvojan määräämisestä aiheutuneista kustannuksista sekä edunvalvojan palkkiosta ja kustannuksista vastaa se hyvinvointialue, joka on 16 ja 17 §:n mukaisesti vastuussa lastensuojelun järjestämisestä.

Kumpi laki on ensisijainen, lastensuojelulaki vai holhti? Eli voiko siis edunvalvonta laskuttaa hyvinvointialuetta elatussopimusten tekemisissä, vaikka lapsen tulot ei tätä salli holhti:n perusteella? Ja jos voidaan laskuttaa, niin ilmeisesti laskutus on tuntiperusteista."

Vastaus 15.12.2022

Työryhmän käsityksen mukaan palkkioperuste katsotaan käräjäoikeuden päätöksestä. Jos edunvalvoja on määrätty holhustoimilain mukaan, myös palkkioperuste tulee samasta laista ja asetuksesta. Jos alaikäiselle on määrätty edunvalvoja esitutkintalain tai lastensuojelulain perusteella, palkkiot määräytyvät näiden erityislakien mukaan eli palkkion maksaja on valtio tai kunta/hyvinvointialue kuten noissa erityislaissa määrätään. Käräjäoikeuden päätöksestä tulisi näkyä ne lait ja pykälät, joita noudatetaan.

Työryhmä suosittaa, että elatusapuasit pidetään vireillä lapsen täysi-ikäisyyteen saakka ellei päätöksessä nimenomaisesti muuta määrätä. Elatusapuasit voi tulla esille olosuhteiden muuttuessa koko alaikäisyyden ajan eikä ole tarkoituksenmukaista, että aina tulisi uusi päätös ja uusi edunvalvonta-asia.

Kysymys

Kysyisin sellaisesta asiasta kuin alaikäisiltä laskutettavista edunvalvontapalkkioista. Oletteko puhuneet tällaisesta asiasta kehittämistyöryhmässä? Onkohan tähän tulossa jotain yhtenevää linjaa, joka esimerkiksi eroaisi täysi-ikäisten laskuttamisesta. Kauttuneen aikana oli helppoa, ainakin täällä meillä, kun alaikäisiltä ei laskutettu mitään.

Jotenkin vaan tuntuu erilaiselta laskuttaa alaikäiseltä samasta työstä kuin täysi-ikäiseltä. Miten palkkio tulee periä erillistehtävästä/edunvalvojan sijaisuudesta, kun päämies on alaikäinen?

Vastaus 15.12.2010

Holhustoilain 44 §:n 2 momentin mukaan alaikäiselle määrättyllä edunvalvojalla on oikeus saada palkkio samoilla perusteilla kuin täysi-ikäisen edunvalvojalla. Alaikäisen vanhemmalla tai huoltajalla sen sijaan on oikeus saada korvaus vain kuluista. Palkkio peritään palkkio-ohjeen mukaan. Samoin toimitaan myös erityistehtävissä ja edunvalvojan sijaisuuksissa. Kysyjän mainitsevat mahdolliset ongelmat siitä, että alaikäisen vanhempi ei maksaisi edunvalvojan sijaisen palkkiota ja alaikäinen joutuisi laskutuksen vuoksi vaikka ulosoton asiakkaaksi, eivät ole yleisesti peruste jättää edunvalvontapalkkiota määrittämättä kokonaan alaikäisten päämiesten osalta. Yksittäiset ongelmatilanteet täytyy ratkaista palkkion perinnän yhteydessä.

Kysymys

Sovelletaanko HolhTL 44.3-4 §:n palkkiorajoitinta sellaisenaan myös, kun edunvalvoja on määrätty poissa olevalle HolhTL 10 §:n nojalla? Tällaisilla henkilöillä ei säännönmukaisesti ole Suomessa ansio- tai eläketuloja eivätkä he saa normaaleja toistuvia sosiaalietuuksia, eikä heidän toimeentuloaan ole tarpeen suojata palkkiorajoittimen avulla. Asiasyyt puoltaisivat soveltamatta jättämistä. Toisaalta lakiteksti on selkeästi poikkeukseton, eikä esitöissä ole tällaista tulkintaa puoltavia lausumia

Vastaus 16.9.2015

Sovelletaan erityistehtävien osalta tulojen ja varallisuuden alarajoja ja tavallisen edunvalvonnan osalta myös palkkiorajoitinta.

Kysymys

Ongelmana on ollut erityistehtävien palkkioiden periminen. Emme onnistuneet avaamaan riittävällä tavalla tätä kysymystä nyt annetulla suosituksella palkkioiden perimestäkään. Tiedustelen, millä tapaa tulisi selvityksen kappale ymmärtää: ”Jos tehtävänä on suorittaa joku lisämaksullinen toimenpide, voidaan työryhmän käsityksen mukaan periä palkkiona tuon lisämaksun suuruinen summa, jos se on suurempi kuin tuntiveloitus.”

Tarkoittaako tämä sitä, että

- a) Edunvalvoja voi itse valita laskuttaako lupahakemuksen kaltaisessa oikeustomissa lisämaksun (200 € tai suuremmassa perinnönjaossa 300/600 €) vai tuntiperusteisesti tehdyn työn mukaan vai
- b) Mikäli erityistehtävään sisältyy lupahakemuksen kaltainen oikeustoimi, peritään aina lisämaksu asetuksen mukaisesti riippumatta tuntimäärästä (jos siis tehdyt työtunnit liittyvät lupahakemukseen).

Vastaus 16.9.2015

Palkkiona voidaan näissä tilanteissa aina periä asetuksen mukaisen lisämaksun suuruinen palkkio tältä osin. Jos tehtävän hoitamiseen kuluu aikaa niin paljon, että tuntilaskutus, jota voidaan käyttää erityistehtävissä ja erityiskorvauksena, on suurempi kuin lisämaksu, voidaan periä tuntiveloituksen mukaan. Molempia perusteita ei voida luonnollisesti käyttää. Toisin sanoen suositus on, että peritään ainakin lisämaksun suuruinen palkkio. Erityistehtävän palkkiossa palkkio peritään, jos tulo- ja varallisuusrajat sen sallivat.

Jos lupahakemuksen tekeminen on annettu oikeusavustajille, voidaan edunvalvontapalkkiossa silti periä lisämaksu, sillä edunvalvoja kuitenkin kantaa vastuun luvan hakemisesta ja valvoo toimeksiannon hoitamista.

Päivitys 31.8.2021: Suositetaan, että kaikki erityistehtävän laskutus perustuu käytettyyn aikaan, eikä erillisiä lisämaksuja peritä.

Kysymys

Edunvalvoja on määrätty hoitamaan alaikäisen lapsen taloudellisia asioita. Lapsen perhe-eläkkeet menevät sosiaalitoimen kautta hoitomaksuihin ja osa niistä itsenäistymisvaroihin, jotka sosiaalitoimi on sijoittanut lapsen tilille. Otetaanko nämä tulot ja varat huomioon palkkiota määriteltäessä, ovatko ne "hoidettavana olevaa omaisuutta".

Vastaus 30.10.2015

Holhustoimen kehittämistyöryhmän itsenäistymisvaroja käsittelevä vastaus

Itsenäistymisvarat

Kysymys 2/Kokous 16.5.2014)

Monen huostaan otetun nuoren edunvalvontaa on jatkettu muutamalla vuodella vielä sen jälkeenkin, kun nuori on täyttänyt 18 v. Sosiaalitoimi maksaa/on maksanut näille nuorille ns. itsenäistymisvaroja, joiden käytöstä sitten edunvalvoja on päättänyt. Sittemmin sosiaalitoimi on pyytänyt selvityksiä itsenäistymisvarojen käytöstä vedoten Lastensuojelulain 77 §:ään ja samalla tiedustelee, onko varojen käyttöön ollut sosiaalitoimen lupa. Varat on edunvalvojen selvitysten mukaan käytetty nuoren omiin tarpeisiin. Kysymys kuuluu: kuka päättää itsenäistymisvarojen käytöstä, edunvalvoja vai sosiaalitoimi? Onko edunvalvoja velvollinen antamaan varojen käytöstä selvityksiä sosiaalitoimelle? Maistraatin kanta on ollut se, että edunvalvonnassa olevan nuoren varojen käytöstä päättäisi edunvalvoja.

Työryhmän kannanotto:

Itsenäistymisvaroista on säädetty lastensuojelulain 77 §:ssä ja niiden luovuttamisesta lapselle tai itsenäistymässä olevalle nuorelle pykälän 3 momentissa. Sosiaalihuolosta vastaavalla toimielimellä on mahdollisuus em. momentissa säädetyllä tavalla

päätää itsenäistymisvarojen luovuttamisen ajankohdasta. Se voi lykätä itsenäistymisvarojen luovuttamista itsenäistymässä olevalle nuorelle (tai tämän edunvalvojalle) enintään siihen saakka, kun tämä täyttää 21 vuotta.

Pykälän 4 momentin mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on annettava selvitys itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta sijoituksen päätyttyä ja huoltajan, edunvalvojan tai 15-vuotiaan lapsen sitä pyytäessä myös sijoituksen aikana. Laki ei sen sijaan sisällä mitään säännöksiä siitä, että toimielimellä olisi oikeus säännöstellä tai valvoa ko. varojen käyttöä enää sen jälkeen, kun ne on luovutettu lapselle, eikä siitä, että jo tehty luovutus olisi osaksikaan peräytettävissä.

Saattaa kuitenkin olla mahdollista, että pyydettyjä selvityksiä antamalla edunvalvoja voisi myötävaikuttaa vielä luovuttamatta olevien itsenäistymisvarojen saamiseen päämiehen käyttöön, jos tämä niitä tarvitsee. Myös esim. toimeentulotukea haettaessa voi selvitysten antaminen olla tarpeen. Selvitysten antaminen voi siis toisinaan olla päämiehen edun mukaista. Itsenäistymisvaroista enemmän k.s esimerkiksi Tapio Räty, Uusi lastensuojelulaki. 2007 s 401 - 406

77 §

Itsenäistymisvarat

Kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle sijoitusta avohuollon tukitoimena, 40 §:ssä tarkoitettua sijaishuoltoa tai jälkihuoltoa koskevien säännösten mukaisesti, hänen itsenäistymistään varten on kalenterikuukausittain varattava määrä, joka vastaa vähintään 40 prosenttia hänen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan. Määrää laskettaessa ei lapsilisää kuitenkaan oteta huomioon.

Jollei lapsella tai nuorella ole sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitettuja tuloja, korvauksia tai saamia taikka jos ne ovat riittämättömät, sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on tuettava sijoituksen päättyessä itsenäistymässä olevaa nuorta asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa tarpeellisilla itsenäistymisvaroilla.

Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta. Lähtökohtaisesti itsenäistymisvarat on annettava lapselle tai itsenäistymässä olevalle nuorelle jälkihuollon päättyessä taikka lapsen tai nuoren itsenäistymisen tukemiseen tai turvaamiseen liittyvästä erityisestä syystä viimeistään hänen täyttäessään 21 vuotta.

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on annettava selvitys itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta sijoituksen päätyttyä ja huoltajan, edunvalvojan tai 15-vuotiaan lapsen sitä pyytäessä myös sijoituksen aikana.

Vastaus 18.8.2016

Työryhmä katsoo, ettei lastensuojelulain 77 §:n mukaisia itsenäistymisvaroja tulisi huomioida palkkiota määrättäessä niin kauan kun ne ovat sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen hallinnassa, eikä se ole vielä maksanut varoja päämiehelle. Siihen saakka varat eivät ole edunvalvojan hoidettavana.

2.6 Omaisuuden ja tuoton huomioiminen ja arvostaminen

Kysymys

Miten arvostetaan kuolinpesäosuus silloin, jos kuolinpesässä on asunto, jossa leski asuu?

Vastaus 15.12.2010

Lesken tai muun henkilön hallintaoikeus rasittaa asunto-osakkeen tai kiinteistön käypää arvoa. Omaisuuden arvoa osana kuolinpesäosuutta tai muutoinkin laskettaessa käyvästä arvosta vähennetään hallintaoikeuden arvo. Mikäli perintöverotus on toimitettu hiljattain, päätöksestä saa hyvin omaisuutta rasittavan hallintaoikeuden arvon. Muussa tapauksessa ohjeena voi käyttää esimerkiksi nyt jo kumotussa varallisuusverolaissa (32§) ollutta ohjetta käyttöoikeuden pääomittamisesta. Käyttöoikeuden vuosittainen arvo lasketaan tuottokertoimella (yleisesti 3-5 %) omaisuuden arvosta ja kokonaisarvo saadaan kertomalla vuosituotto käyttöoikeuden haltijan iän mukaisella kertomella.

Kysymys

Onko (yleisiä) edunvalvoja ohjeistettu toimimaan palkkion (uudelleen) laskemisen suhteen ja jos on, niin miten? Tilanne, jossa päämiehen omaisuuden arvo on vuoden lopussa huomattavasti pienempi kuin lokakuun lopussa (jolloin palkkiot lasketaan).

Vastaus 1.11.2013

Edunvalvontatoimistoissa vuosipalkkio lasketaan marraskuussa ja se peritään yleensä joulukuun puolenvälin aikaan. Aikaisemmin on jo ohjeistettu, ettei palkkiota lasketa uudelleen vuodenvaihteen tilanteen mukaan, jos mitään erityistä ei ole tapahtunut tai ei havaita selvää virhettä. Tilintarkastusohjeen mukaan palkkio tarkastetaan niin, että se on suuruusluokaltaan oikea. Pieniin heittoihin ei työryhmän käsityksen mukaan tulisi kiinnittää huomiota, koska omaisuuden arvot vaihtelevat pitkin vuottakin, eikä vain maksupäivän ja vuodenvaihteen tilanteissa. Palkkioita ei lasketa uudelleen, mutta mutta selvät havaitut virheet korjataan.

Kysymys

Palkkioasetuksen 4.2 § ”päämiehelle tulevan varallisuuden määrittäminen”:

Onko ”päämiehelle tulevaa” varallisuutta myös se hänen oma varallisuus, jonka hän pitää omaisuuden erottelussa tai tasinkoprivilegin nojalla?

Vastaus 28.11.2013

Työryhmän käsityksen mukaan pykälää tulisi tulkita niin, että päämiehelle tulevaa varallisuutta on ositus- tai erottelulaskelman mukainen osuus varallisuudesta, olipa se omaa tai tasinkona saatua omaisuutta. Maksun porrastuksella on pyritty siihen, että palkkio vastaisi tosiasiallisesti paremmin edunvalvojan työn laatua ja vaativuutta.

Holhousviranomaisen maksu vastaavassa tilanteessa määräytyy jaettava nettovarallisuuden mukaan riippumatta siitä, mikä päämiehen osuus varallisuudesta tulee olemaan. Lisämaksun suuruuden porrastuksella on siltä osin samanlainen peruste, että varallisuuden määrän ajatellaan korreloivan tehtävän vaativuuteen. Erona on kuitenkin se, että lisämaksun suuruuteen vaikuttaa vain päämiehen osuus pesästä, ei koko pesän varallisuus. Jos siis ositettava netto-omaisuus olisi 100 000 euroa päämiehen omaisuutta eikä muta, maistraatin lupamaksu määräytyisi 100 000 euron mukaan ja edunvalvojan palkkion lisämaksu 50 000 euron mukaan (oletettu avio-osa, jonka päämies siis pitää omaa omaisuuttaan ja maksaa tasinkona 50 000 euroa toiselle osapuolelle).

Kysymys

Mikä on sellaista edunvalvojan hoidettavaa omaisuutta, joka otetaan huomioon edunvalvojan palkkion perusteena olevana omaisuutena. EV on määrätty hoitamaan päämiehen taloudellisia asioita. PM on osakkaana jakamattomassa kuolinpesässä. Voiko pesäosuuden arvon ottaa huomioon päämiehen varallisuutena, jos

- pesä yhteishallinnossa, mutta joku muista osakkaista valtuutettu hoitamaan pesän asiat
- määrätty pesänselvittäjä?

Vastaus 16.9.2015

Voidaan laskea omaisuuteen, merkitystä ei ole sillä, kuka kuolinpesää hoitaa, edunvalvoja valvoo siinä päämiehensä etua ja osuutta.

Kysymys

Katsotaanko perintö tai muu rahana saatu etuus tuloksi vai huomioidaanko vain omaisuutena? Oikeusministeriön mietinnössä Edunvalvojan palkkio asetusehdotus 38/2012 s.19 tulon käsite vastaa holhoustoimilain 44 §:ää jonka mukaan ”päämiehen tuloksi katsotaan kaikki rahana saatavat tulot, kuten palkka-, eläke- ja muut ansiotulot, korko-, vuokra-, osinko- ja muut pääomatulot sekä sosiaaliset etuudet säännönmukaisen ennakonpidätyksen ja ennakonkannon mukaisten verojen vähentämisen jälkeen. Tuloilla on vaikutusta kun määritellään voidaanko päämieheltä periä lainkaan palk-

kiota, peritäänkö perusmaksu alennettuna ja kun käytetään palkkiorajoitinta.” Samassa teoksessa sivulla 21 on mainittu, että ”rahana maksettavat korko-, osinko-, vuokra ja muut pääomatulot huomioidaan palkkion määräytymisessä päämiehen tuloina veroilla ja työntekijäin lakisääteisillä maksuilla vähennettynä.” Ymmärryksemme mukaan kyseessä on tulo joka on siirtynyt päämiehen käytettäväksi.

Vastaus 11.1.2022

Työryhmän käsityksen mukaan esim. perintöä, lahjaa, rahavoittoa peleissä tms. ei voida tulkita holhoustoimilaisissa tarkoitetuksi **tuloksi**. Kotitalouden tuloina pidetään yleisesti palkka-, yrittäjä- ja omaisuustuloja ja kotitalouden saamia tulonsiirtoja. Tulon käsitettä voidaan tulkita verotuksen näkökulmasta. Luonnollisen henkilön ja kuolinpesän tulo jaetaan kahteen tulolajiin, joita ovat pääomatulo ja ansiotulo. Tulovero on tuloista perittävä vero. Pääomasijoitukset ja perhe- ja perintöoikeudelliset saannot eivät sisälly tulon käsitteeseen. Myöskään realisoitumattomista arvonnousuista ei yleensä synny vero-oikeudellista tuloa. Perintö ei työryhmän käsityksen mukaan ole tuloa.

Kysymys

Päämiehelle on tehty sijoitusvakuutus. Sijoitus tuottaa tuottoa joka maksetaan suoraan kyseiselle sijoitustilille. Eli tuotto lisää sijoituksen arvoa rahallisesti (ei rahasto-osuuksina tms). Sijoitus on milloin vain päämiehen käytettävissä/nostettavissa tuottoineen. Katsotaanko se päämiehen tuloksi? Kyseessä on samantapainen tulo kuin osinkokin, mutta vai päämiehen kannalta parempi, koska hänen ei tarvitse maksaa tulosta veroa. Kohdellaanko sijoitusvakuutusta tulon osalta eri tavalla kuin osinkosijoitusta? Aiemmin mainitussa mietinnössä on mainittu sivulla 21, että ”Sijoitusvakuutuksista ja rahastoista tuloksi laskettaisiin rahana saatu tuotto, joka on päämiehen määrättävissä. Jos päämies saa sijoitus- tai säästöhenkivakuutuksesta rahasto-osuuksina maksettavia tuottoja, niitä ei oteta huomioon tulona.”

Päämies, jolla on sijoitusvakuutus, kuolee. Voidaanko päämiehen kuoleman jälkeen maksettua sijoituksen tuottoa laskea tuloihin?

Vastaus 11.1.2022

Tuotto/tulo muodostuu sitten kun vakuutus nostetaan. Ei vielä silloin, kun tuotto lisää sijoituksen arvoa. Edunvalvonnassa kirjaus tehdään vuosittain arvonnokrotuksena ja sillä on vaikutus palkkiossa laskettavaan omaisuuteen.

2.7 Vajaat kuukaudet palkkiolaskelmassa

Kysymys

Palkkio lasketaan täysiltä kuukausilta ja jos edunvalvojan tehtävä siirtyy toiselle kesken kuukauden, jää epäselväksi, kumpi voi periä palkkion tuolta vajaalta kuukaudelta.

Vastaus 1.11.2013

Työryhmä katsoo, että päämies ei saa koskaan joutua maksamaan 13 kuukauden palkkiota. Työryhmä voi suositella toimistoille palkkion perimisen periaatteet, mutta yksityisiä sitovia suosituksia se ei voi antaa. Niiltä osin asia jää holhousviranomaisen valvonnan piiriin.

Nähtiin suositeltavaksi, että edunvalvontatoimisto ei peri palkkiota, jos yksityinen on sen jo perinyt siirtokuukaudelta. Jos siirto tapahtuu edunvalvontatoimistolta toiselle, palkkion perii se, jolle edunvalvonta siirretään. Tämä koskee myös palveluntuottajille siirtoa, mutta jatkossa asiasta voidaan sopia myös palvelusopimuksissa.

Kysymys

Miten tulot huomioidaan, jos päämies kuolee kuukauden alussa esim. 2. päivä ja tuloja tulee maksuun esim. kuukauden 7.pv ja 22.pv. Tuleeko kuukaudelle osuvat edunvalvonnan jälkeiset tulot kirjata laskelmaan erikseen vai huomioidaanko vain edunvalvonnan voimassa olevat tulot?

Vastaus 30.10.2015

Edunvalvonnan päättyessä päämiehen kuolemaan, huomioidaan tulona vain kuolinpäivään mennessä maksetut tulot. Kuolinpäivän jälkeen tulevia tuloja tai menoja ei kirjata, eivätkä ne ole mukana palkkiolaskelmassa.

Kysymys

Otetaanko huomioon kaikki kuukauden tulot edunvalvonnan alkamiskuukaudelta. Esim. edunvalvonta alkoi 5.5. , niin lisätäänkö 1.-4.5. aikana tulleet tulot erikseen palkkiolaskelmaan? Toisissa toimistoissa lisätään ennen edunvalvonnan alkamista olevat alkukuun tulot erikseen palkkiolaskelmaan ja toisissa toimistoissa huomioidaan tulot vasta edunvalvonnan alkamisesta lähtien. Mikäli oli päädytty ottamaan huomioon koko kuukauden tulot, niin perusteena on ollut valtioneuvoston asetus edunvalvontapalkkioiden perimisestä 6 §. Samoin epäselvyyttä on myös, kun edunvalvonta päättyy, niin huomioidaanko silloinkin koko kuukauden tulot (esim. edunvalvonta päättyy 5.5. niin huomioidaanko palkkiolaskelmassa tulot ajalta 6.5. – 31.5.)?

Vastaus 15.12.2022

Työryhmän kanta on, että edunvalvontatilille kirjataan vain ne tapahtumat, jotka kohdistuvat edunvalvonnan alkamisen ja päättymisen väliseen aikaan. Työryhmän jäsenten toimistoissa näin on toimittu tähänkin asti.

6 § Palkkio vuotta lyhyemmältä ajalta

Jos edunvalvojan tehtävä on kestänyt vuotta lyhemmän ajan, peruspalkkion ja omaisuuden hoitamisesta perittävän lisämaksun yhteismäärä jaetaan kahdellatoista ja kerrotaan **tehtävän hoitamista** vastaavien kuukausien määrällä. Vajaa kuukausi katsotaan täydeksi kuukaudeksi.

Edellä asetuksen 3 §:n 2 momentissa ja 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu vuositulo lasketaan **jakamalla tehtävän hoitamisen** aikana saatu tulo vastaavien kuukausien määrällä ja kertomalla kahdellatoista.

2.8 Lisämaksut

Kysymys

Erilaisia tilanteita, joissa voi tulla pohdittavaksi, onko oikeus aloitusmaksuun:

”Piiri tekee uuden ostopalvelusopimuksen ja päämies siirtyy (uudelle) alihankkijalle: ei liene oikeutta palkkioon? Samoin on ostopalvelun irtisanomistilanteessa. Päämies siirtyy saman palveluntuottajan toiselle yleiselle edunvalvojalle: ei liene oikeutta palkkioon?”

Mutta:

Päämiehen kotikunta vaihtuu ja yleinen edunvalvoja vaihdetaan toisen palveluntuottajan yleiseen edunvalvojaan: lienee oikeus palkkioon? ”

Vastaus 28.11.2013

Työryhmän tulkinta aloitusmaksun perimisestä on sama kuin kysyjän.

Kysymys

Lisämaksu esim. asunnon vuokrauksen hoitamisesta; vuoden aikana on tehty useita vuokrasopimuksia, voiko jokaisesta periä lisämaksun?

Vastaus 16.9.2015

Asunnon vuokrauksen rinnastaminen lisämaksulliseen toimeen edellyttää työryhmän käsityksen mukaan sitä, että toimenpide vaatii edunvalvojalta muutakin kuin tavanomaista omaisuuden hoitoa. Näin olisi, jos edunvalvoja hoitaa itse vuokrauksen eikä asiaa hoida välittäjä. Huomioitavaa on, että vuokravalvonta ja siihen liittyvät toimet ovat normaalia omaisuuden hoitoa eikä siitä voi lisämaksua periä. Jos samaa asuntoa on jouduttu vuokraamaan tilivuoden aikana useita kertoja, ei työryhmän käsityksen mukaan tule periä useita lisämaksuja. Jos toimet kohdistuvat eri asuntoihin, voi periä kustakin erillisen lisämaksun. Pykälän perustelujen mukaan tilanteita ei tule tulkita laajasti.

Kysymys

HolhTL 44.2 §:n erityiskorvauksen ja PalkkioA 4.2 §:n vaativuudeltaan holhousviranomaisen lupaa vastaavan toimenpiteen lisämaksun suhde ja soveltamisala. Oikeusministeriön oikeushallinto-osaston 24.1.2013 päivätyssä kirjeessä todetaan, että "Toimenpiteitä, jotka olisivat vaativuudeltaan lupa-asioita vastaavia, ei tulisi tulkita laajasti. Lisämaksuun on oikeus, jos toimenpide on päämiehen kannalta merkittävä ja siitä aiheutunut työmäärä on tavallista suurempi". OM asetusehdotuksen 38/2012 sivulla 29 esitetään lisämaksun soveltamisalaa huomattavasti laajemmaksi, esim. "Muita oikeudellisia asioita ovat ainakin muiden kuin summaaristen velkomisasioiden hoitaminen päämiehen lukuun, häätöasiat, vahingonkorvausasiat ja yhteisomistussuhteen purkuun liittyvät tehtävät." ym. Työryhmä jatkaa "Lisämaksuun edunvalvojalla olisi oikeus, jos toimenpide on ollut päämiehen kannalta merkittävä, se on edunvalvojan kannalta vaativa ja siihen kuluva työmäärä on tavallista suurempi." Sekä erityiskorvaus että palkkion lisämaksu on näin siis kytketty poikkeukselliseen työmäärään, laissa käytetään termiä "huomattava". Missä kulkee "tavallista suuremman" ja "huomattavan" työmäärän raja? OM 38/2012 lausuu, että palkkion suhde erityiskorvaukseen määriteltäisiin aikaisemman mukaisesti, mutta aikaisemmin samankaltaista rajanveto-ongelmaa ei ole ollut. Laissa kytketään erityiskorvauksen vaatiminen vaihtoehtoisesti tehtävän vaatimaan erityiseen ammattitaitoon (ja päämiehen etuun) – eli esitöiden valossa ulkopuolisen asiantuntijan käyttämisestä aiheutuvaan vaihtoehtois-kustannukseen. Tässäkin suhteessa on syntynyt uusi rajanveto-ongelma palkkioon sisältyvään lisämaksuun. OM 38/2012 s. 29 esimerkit sisältävät sellaisia tehtäviä (esim. laajan velkomusasian hoitaminen, yhteisomistussuhteen purkaminen), joita yleisenkään edunvalvojan ei aikaisemmin ole pääsääntöisesti edellytetty hoitavan itse.

Supistuuko tässä erityiskorvauksen soveltamisala lisämaksun kustannuksella? Onko OM kirjeen "ei tulisi tulkita laajasti" tarkoitettu rajaavan soveltamisalaa myös ylöspäin suhteessa erityiskorvaukseen? Vai pitäisikö ennemmin hakea johtoa asetusehdotuksesta 38/2012, joka näyttäisi tosiasiallisesti supistavan erityiskorvauksen käyttöalaa?

Vastaus 16.9.2015

Lisämaksun ja erityiskorvauksen perimistä on käsitelty aikasemmassa vastauksessa. Käytännössä erityiskorvausta peritään niissä erityistä ammattitaitoa vaativissa tehtävissä, jotka edunvalvoja hoitaa itse. Useimmin ne ovat juristin tehtäviä ja edunvalvoja hoitaa ne sen sijaan, että antaisi toimeksiannon ulkopuoliselle asianajajalle. Edellytys on aina, että tämä on päämiehen edun mukaista. Poikkeuksellisen suuren työmäärän tehtävät ovat olleet harvinaisia erityiskorvauksen perusteina. Työryhmä toivoo saavansa edunvalvojilta tietoja tällaisista tehtävistä, jolloin yhtenäisen käytännön luominen on helpompaa.

2.9 Velaksi jäävä edunvalvontapalkkio

Kysymys

Kirjataanko päättyneiden päämiesten osalta edunvalvontapalkkio velaksi Edvardiin? Käytännöt vaihtelevat; kirjataan velaksi – kirjataan toimenpiteeseen – pelkkä palkkiolaskelma riittää liitteenä. Allekirjoittaneen toimistossa päätöstilinpalkkio kirjataan päätöstilin yleiskatsaukseen, mutta ei avata velaksi koska palkkiolasku muodostuu edunvalvonnan päättymisen jälkeen. Mikäli päättyneiden päämiesten palkkiot kirjattaisiin päätöstiliin velaksi, niin velaksi tulisi kirjata myös muut edunvalvonnan jälkeiset laskut. Käytännöt yhtenäistynevät Maistraatti-integraation myötä.

Vastaus 30.10.2015

Päättyneessä edunvalvonnassa edunvalvontapalkkiota ei kirjata velaksi Edvardiin, vaan palkkiolaskelmasta lähetetään kopio holhousviranomaiselle päätöstilin liitteenä. 11.1.2022 lisäys: DVV:n näkemys on, että sähköisissä päätöstileissä palkkio tulisi merkitä velaksi.

2.10 Ulosmittauksen kirjaaminen ja vaikutus

Kysymys

Kirjataanko ulosmitattavan työeläkkeen ulosoton osuus kuukausi tasolla vai riittääkö tilikauden loppuun kertakirjaus? Kertakirjaus on työmäärältään vähäisempi ja palkkiolaskelman kannalta vähävaraisen päämiehen osalta edunmukaisempi. Kuukausittainen kirjaaminen toisi oikean saldon marraskuun massa-ajoon, mutta käyttäjän tulisi kirjata palkkiolaskelman riville erikseen vielä joulukuun maksu (ulosmittaus kirjataan työeläkkeen tililajille ja vastatiliksi velka -> tulot vaikuttavat perusmaksuun suuruuteen sekä rajoittimeen). Allekirjoittaneen toimistossa on sovittu kertakirjauksesta.

Vastaus 30.10.2015

Palkkion perimiseen ja sen suuruuteen vaikuttavat päämiehen tulot (rahana saatavat kuten palkka-, eläke- ja muut ansiotulot, korko-, vuokra-, osinko- ja muut pääomatulot sekä sosiaaliset etuudet), joista on vähennetty ennakonpidätyksen tai ennakonkannon mukaiset verot ja työntekijän lakisääteiset maksut. Ulosottoon menevää määrää ei vähennetä palkkiolaskelmasta eli tilille tulevan nettosumman perusteella palkkiota ei voida näissä tilanteissa määritellä oikein. Ulosmitattu määrä tulee huomioida tuloissa, jolloin saadaan oikea palkkion määrä. Ulosmittauksen kirjaamisen Edvardiin voi tehdä useammalla tavalla. Kirjaus kuukausitasolla on kirjanpidollisesti selkeämpää, mutta työläämpää. Kirjaus voidaan tehdä myös vuositasolla kertakirjauksena. Palkkiolaskelmaan täytyy tehdä erikseen korjaus rivein muokkaamisen kautta. Korjauksia tarve harkitaan sen mukaan, onko tulomuutoksella ylipäänsä vaikutusta palkkion määrään

(280 € vai 440 €, eli nostaako ulosmitattu osuus tulon yli 14 000 euron tai tuleeko palkkiorajoitin sovellettavaksi).

3 Edunvalvonnan päättymiseen liittyviä kysymyksiä

3.1 Päättymisen voimaantulo, tyytymättömyyden ilmoitus

Kysymys

Käräjäoikeus lakkautti päämiehen edunvalvonnan, koska hän ei enää ollut edunvalvonnan tarpeessa. Päätös on annettu 4.6. ja muutoksenhaku -kohdassa ilmoitetaan, että päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta. Päätös tiedoksi 5.6. ja päämiehen pyynnöstä ilmoitin heti pankkiin edunvalvonnan lakaneen ja päämies käytti heti tilejä vapaasti. Sain maistraatista kehotuksen päätöstilin antamiseen ja tässä kirjeessä ilmoitettiin, että edunvalvojan tehtäväni on lakannut 14.6. ja pyydettiin laatimaan päätöstilin ajalta 1.1.2010–14.6.2010. Maistraatti oli myös holhousrekisteriin kirjannut edunvalvonnan päättyneeksi 14.6.2010. Tiedustelin asiaa maistraatista ja sieltä ilmoitettiin, että edunvalvojan tehtävä lakkaa vasta kun seitsemän päivän määräaika tyytymättömyyden ilmoittamiseen on kulunut ja päätös on saanut lainvoiman. Tässä tapauksessa määräajan päättymisen osui viikonlopulle ja siksi päättymispäivä oli maanantai 14.6.

Ymmärrän, että edunvalvonnan lakkauttamista koskeva päätös tulee voimaan vasta päätöksen saatua lainvoiman. Normaalitytapauksessa siis 7 päivää päätöksen jälkeen. Jos joku ilmoittaa tyytymättömyyden niin sitten valitusajan kuluttua loppuun (huomioitava mahdollisesti valituksen tekemiselle annettu pidennys) ja jos valitus määräajassa on tehty, niin sitten edunvalvonta jää voimaan aina hovioikeuden ratkaisuun saakka. Se lakkaa hovioikeuden päätöspäivänä, koska lain mukaan hovioikeuden päätökset ovat heti täytäntöönpanokelpoisia, ellei hovioikeus tai sitten korkein oikeus kiellä täytäntöönpanoa. Nyt kyseessä olevassa käräjäoikeuden ratkaisussa on kuitenkin maininta, että päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta. Aion tehdä päätöstilin käräjäoikeuden päätöksen päivämäärään 5.6. saakka, koska katson tehtäväni päättyneen silloin. En halua laatia tiliä ajalta 6.6–14.6., koska en edes tiedä, miten päämies on varoja käyttänyt, enkä katso olevani siitä vastuussa.

Vastaus 18.11.2010

Holhoustoimen kehittämistyöryhmä on vastannut samaan kysymykseen 13.9.2010:

”Holhoustoimen kehittämistyöryhmä on ottanut edunvalvonnan lakkaamista ja päätöksen lainvoimaisuutta koskeviin kysymyksiin kantaa kokousmuistiossaan 1.6.2009 liitteessä 1.

Sen mukaan holhoustoimilain 83 §:n mukaan käräjäoikeuden päätöstä, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai vapauttamista tehtävästään taikka jolla jonkun toimintakelpoisuutta on rajoitettu, on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa.

Luettelossa ei ole mainittu edunvalvojan tehtävän lakkaamista. Eli kun kärjäoikeus antaa päätöksen, jonka mukaan edunvalvojan tehtävä lakkaa sen johdosta, että päämies ei enää ole edunvalvonnan tarpeessa, päätöstä on noudatettava vasta, kun päätös on lainvoimainen. Edunvalvojan tehtävä siis jatkuu siihen saakka, kun päätös on lainvoimainen. Esillä olevassa tapauksessa näyttää siltä, että kärjäoikeuden ratkaisu päätöksen lainvoimaisuudesta ei olisi holhoustoimilain mukainen.

Yleisen periaatteen mukaan virheellistäkin tuomioistuimen ratkaisua tulee noudattaa. Näin ollen tilikauden ja edunvalvonnan katsotaan tässä tapauksessa päättyneen ratkaisun antamispäivään. Selvyyden vuoksi todettakoon, että normaalisti tilivelvollisuus jatkuu siihen saakka kun päätös on lainvoimainen.”

Eri asia on, minkä sisältöinen päätöstiliksi kysyjän tapauksessa on siltä ajalta, jolta päämies on itse hallinnoinut varojaan. Työryhmän myöhemmin saaman tiedon mukaan tämä ei enää ole ollut ongelma maistraatin ja edunvalvojan välillä.

3.2 Päätöstili, liitteet yms.

Kysymys

Kysyn neuvoa asuntojen, puhelinosakkeiden jne. arvoista, päätöstilissä.

Meillä on toimiston sisäinen ohjeistus, jota ilmeisesti osa meillä noudattaakin, että asunto-osakkeiden, puhelinosakkeiden arvot jne. täytyy muuttaa päätöstiliin samaksi, mikä on perukirjassa arvo. Esim. jos päämies on meillä ollut edunvalvonnassa useamman vuoden ja asunnon arvoksi on arvioitu 65.000,00 € ja jos perukirjassa kyseinen asunnon arvoksi on laitettu 67.000,00 € meillä täytyisi muuttaa kyseisen asunnon arvoksi päätöstiliin 67.000,00 €.

Kysynkin nyt täytyykö päätöstiliin muutella kaikki arvot perukirjan mukaiseksi? Mitä tehdään kyseisille esim. asunnon arvoille jos ne ovat perukirjassa huomattavasti pienempiä, kuin mitä meidän arvio on ollut. Aikaisemmin, kun kaupungin palveluksessa oltiin, meillä ei ollut tällaista ohjeistusta. Meillä laaditaan päätöstilit ja lähetetään nykyään maistraattiin vasta sen jälkeen kun perukirja on tullut edunvalvontaan. Meillä ei saa lähettää päätöstiliä maistraattiin tarkastettavaksi ennen kuin perukirja on tullut meille, joskushan siinä voi mennä jopa puoli vuotta.

Vastaus 18.11.2010

Työryhmän mielestä päätöstili tulisi tehdä viipymättä ja toimittaa tarkastettavaksi maistraattiin riippumatta siitä, onko edunvalvojalla perukirja käytettävissään. Perukirja voidaan toimittaa maistraattiin, jos se tulee edunvalvojalle. Jos perukirjassa arvot ovat pienempiä kuin päätöstilissä, ei päätöstiliä tarvitse jälkikäteen muuttaa. Päätöstilissä omaisuuden arvoilla on merkitystä perittäviin palkkioihin. Edunvalvojan kirjanpidossa

omaisuusarvot päivitetään ainakin vuosittain perittäessä edunvalvontapalkkio. Päätöstilissäkin omaisuuden arvot pitäisi määritellä samalla tavalla. Jos luovutuksensaajat myöhemmin valittaisivat edunvalvontapalkkion määrästä ja peruste olisi omaisuuden väärä arvostus, tulisi asia uudelleen selvittää. Pelkästään se, että perilliset perukirjassa arvioivat omaisuuden eri tavalla kuin päätöstilissä on, ei olisi työryhmän mielestä syy muuttaa päätöstiliä. Selvät virheet tulee luonnollisesti korjata.

Holhustoimen kehittämistyöryhmä on vastannut samanlaiseen kysymykseen 2.6.2010:

”Perukirjan toimittaminen maistraattiin

2.6.2010/ liite 2

Työryhmä on aiemmin kannanotossaan (Päätöstilin tiedoksianto, 2/2002, 3/2002, liite 5) ottanut kantaa muun muassa perukirjan toimittamiseen maistraatille. Työryhmä on päivittänyt kannanottoaan seuraavasti:

Jotta maistraatti päämiehen kuoltua saisi tiedon kuolinpesän tiedoksiantojen vastaanottajasta, tulee päätöstitiin liittää jäljennös perukirjasta, jos se on edunvalvojan hallussa ja jos se voidaan tehdä rikkomatta holhustoimilain 52 §:ssä tarkoitettua velvollisuutta toimittaa tili holhousviranomaiselle viipymättä. Jos päätöstili annetaan maistraatille ennen perunkirjoitusta, tulee edunvalvojan ilmoittaa maistraatille, kenelle omaisuus on luovutettu. Lisäksi edunvalvojan tulee pyytää omaisuuden vastaanottajaa toimittamaan perukirja sen valmistuttua maistraattiin. Perukirjahan tarvitaan myös tilin tarkastamista varten, jotta päätöstiliä ja perukirjaa voidaan verrata toisiinsa. Päätöstili on maistraatissa tarkastettava viipymättä perukirjan toimittamisen jälkeen.

Jos päämiehen kuoleman jälkeen ei ole toimitettu lainkaan perunkirjoitusta, maistraatin tulee etsiä ainakin yksi pesän osakas, jolle päätöstili annetaan tiedoksi tiedoksiantovelvollisuuksin muille osakkaille. Ellei päämiehellä ole perillisiä, tili annetaan tiedoksi valtiokonttorille.”

Kysymys

Olisin kysynyt sekä maistraattien kehittämistyöryhmän että yleisen edunvalvonnan kehittämistyöryhmän mielipidettä ja toimintaohjetta seuraavassa tapauksessa.

Kun edunvalvonta päättyy päämiehen kuolemaan, haluaa maistraatti edunvalvontatoimiston tekemän päätöstitiin liitteeksi saldo- ja omaisuustodistukset vainajan pankkitileistä per kuolinpäivä. Olemme joutuneet tilaamaan ne ja todistukset on maksettu (kuolinpesän) tililtä. Todistuksista on luovutettu jäljennökset perillisille ja ohjeistettu heitä käyttämään näitä samoja asiakirjoja perunkirjoituksessa.

Näin olemme toimineet jo pidempään, eivätkä perilliset toistaiseksi ole puuttuneet asiaan. Tällä viikolla tuli eteen ensimmäisen kerran tilanne, jossa perilliset olivat itse tilanneet saldotodistukset pankista suoraan itselleen. Emme mielestäni voi tässä tilanteessa tilata pankista toistamiseen samoja, kuolinpesälle maksullisia todistuksia, vaan

joutunemme neuvottelemaan perillisten kanssa siitä, voisimmeko saada heiltä saldotodistukset voidaksemme liittää ne päätöstiliin maistraatille.

Toimistomme noudattama ja maistraatin edellyttämä toimintatapa on kuitenkin mielestäni ristiriidassa holhoustoimilain ja edunvalvonnan kehittämistyöryhmän kannanottonkin kanssa, sillä edunvalvontatoimiston ei tulisi puuttua kuolinpesän asioiden hoitamiseen enää lainkaan, saati aiheuttaa kuluja kuolinpesälle. Lähes kaikissa edunvalvonnan päättymistapauksissa tiedossamme on se perillistaho, joka kuolinpesän asioita lähtee hoitamaan. Tälläkään perusteella edunvalvonnan ei tulisi enää toimia kuolinpesän asioissa. Päätöstilin voisi mielestäni tehdä toimiston (ennen päämiehen kuolemaa saaman) tiliotemateriaalin perusteella ja tarvittaessa materiaali olisi mahdollista toimittaa maistraattiin tilin liitteeksi. Tiedossani lisäksi on, ettei naapurikunnan maistraatti vaadi paikallista edunvalvontaa esittämään saldotodistuksia per kuolinpäivä. Mikä olisi tässä tapauksessa suositeltavin ja yhtenäinen toimintatapa?

Vastaus 18.11.2010

Työryhmän mielestä edunvalvojalta ei voisi edellyttää saldotodistuksien tilaamista, sillä se on kuolinpesän hoitoon liittyvä asia, joka ei kuulu edunvalvojan tehtäviin. Tiliin liitetään tarvittavat tositteet, jotka työryhmän käsityksen mukaan voivat olla muutakin, kuin erikseen edunvalvonnan päättymisen jälkeen tilatut saldotodistukset. Tositteet ovat niitä samoja, joita vuositileissäkin käytetään. Työryhmän tiedossa on, että asian suhteen on hyvin monenlaisia käytäntöjä toimistoissakin.

Kysymys

Meillä on yleisen edunvalvojan kanssa tällä hetkellä sellainen ongelma, ettei yleinen edunvalvoja suostu toimittamaan päätöstilin liitteiksi päämiehen arvopaperiotteita, koska ne pitäisi pyytää erikseen pankista eikä edunvalvoja voi käsityksensä mukaan enää avata edunvalvonnan päättymisen jälkeen päämiehen kirjeitä (ks. alla oleva johdavan yl.ev:n spostiviesti). Maistraatilla puolestaan on ohjeistus, että päätöstilin liitteenä tulee olla arvopaperiote tai omaisuusraportti. Edunvalvoja perustelee kantaansa EOA:n ratkaisulla (Dnro 946/2014). Ratkaisusta ilmenee, että se on lähetetty oikeusministeriöön yleisen edunvalvonnan kehittämistyöryhmälle. Kysyinkin nyt, oletteko käsitelleet ratkaisua työryhmässänne? Jos olette, niin onko siitä annettu jonkinlainen kannanotto?

Vastaus 18.8.2016

Työryhmä katsoo, ettei edunvalvojalla päämiehen kuoleman jälkeen ole toimivaltaa tilata kyseisiä todistuksia. Joissakin toimistoissa kuolleen päämiehen tileistä kuitenkin tilataan saldo- ja arvopaperiotteet oikeudenomistajien valtuutuksen perusteella. Pankit ovat ne toimittaneet ja perineet maksut vainajan tililtä. Jotkut toimistot käyttävät päätöstilissä esim. omaisuuden puolivuotisraportteja niistä eristä, joista tilinpidossa ei ole

ajantasaista tietoa. Pörssissä noteeratuista eristä saadaan julkaistu kurssitieto kuolinpäivästä. Maistraatti odottaa tositteita päätöstiliin, mutta jos niitä ei ole, päätöstiliin voitulla huomautus asiasta. Oikeudenomistajat voivat huomautuksen perusteella verrata päätöstilissä ilmoitettuja määriä ja arvoja esim. perunkirjoitusta varten hankkimiinsa tositteisiin ja arvioida, onko edunvalvoja toiminut asiassa huolimattomasti.

Kysymys

Miten yleinen edunvalvoja menettelee, jos on tieto, että asiakkaan ilmoittama osoite on turvakiellolla suojattu?

Vastaus 15.12.2022

Mikäli edunvalvoja tietää turvakiellosta, hän ei jaa osoitetta lainvastaisesti. Laki väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista § 36:

Kun turvakielto on talletettu järjestelmään, kiellon kohteena olevan henkilön kotikunta, asuinpaikka, osoite ja muu yhteystieto saadaan luovuttaa vain sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu laissa tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn kiellon kohteena olevan henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen. Turvakielto koskee myös kiellon kohteena olevan henkilön omistuksessa tai hallinnassa olevan kiinteistön, rakennuksen ja huoneiston yksilöinti- ja sijaintitietoja, jos niitä ei voida käsitellä erillään turvakiellon kohteena olevista tiedoista, kun kiellon kohteena olevia tietoja luovutetaan väestötietojärjestelmästä.

Edunvalvojalla ei yleisesti ole tietoa siitä, onko luovutuksensaajalla turvakielto, ellei tämä itse sitä kerro. Henkilö voisi myös antaa luvan osoitteen ilmoittamiseen DVV:lle. Joka tapauksessa holhousviranomaisella on em. pykälän perusteella oikeus saada tieto väestötietojärjestelmästä. DVV:n ongelmaksi on tullut se, että jos edunvalvoja on päätöstilissä ilmoittanut turvakiellon alaisen osoitteen, Elsa järjestelmästä osoitetta ei saa pois.

Yleinen edunvalvoja voi vaikuttaa vain siihen, että käsittelee turvakiellon alaisia tietoja lainmukaisesti.

3.3 Luovutuksensaajan oikeus asiakirjoihin

Kysymys

Kuolinpesän oikeus saada tositteet haltuunsa.

Mitä asiakirjoja kuolinpesällä on oikeus saada haltuunsa. Holhustoimesta annetussa-laisissa (60 §) todetaan, että omaisuuden vastaanottamiseen oikeutetulla on oikeus

pyynnöstä saada nähtäväkseen vuosi- ja päätöstileihin liittyvät tositteet. Lain 54 §:n mukaan edunvalvoja on velvollinen säilyttämään tileihin liittyvät tositteet, kunnes vahingonkorvausvaatimuksen esittämiselle säädetty kolmen vuoden vanhentumisaika on kulunut umpeen tai, jos korvausta on vaadittu, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu. Päämiehellä, hänen oikeudenomistajillaan tai uudella edunvalvojalla on tämän jälkeen oikeus saada tositteet haltuunsa. Voisiko edunvalvonnan kehittämistyöryhmä ottaa kantaa siihen, mitä kaikkia asiakirjoja tositteilla tässä yhteydessä tarkoitetaan. Jos asiakirjojen säilyttämisestä on annettu lain kanssa ristiriidassa olevia ohjeita, laki menee joka tapauksessa ohjeiden edelle.

Vastaus 28.8.2012

Kysyjä tarkoittanee arkistonmuodostussuunnitelmamallia viitatessaan lain kanssa ristiriidassa oleviin ohjeisiin. AMS luonnoksessa on määritelty oikeusaputoimistojen edunvalvonnassa syntyville asiakirjoille erilaisia säilytysaikoja. Niiden osalta viitataan holhoustoimilakiin:

-edunvalvoja on holhoustoimilain 54 §:n mukaan velvollinen säilyttämään tiliin liittyvät tositteet moiteaikaan sidotun ajan ja sen jälkeen ne on pyynnöstä luovutettava luovutukseen oikeutetulle.

Mallissa näille asiakirjoille on määritetty säilytysaika siltä varalta, että luovutukseen oikeutettu ei tule niitä pyytämään moiteajan kuluttua itselleen. "Varoajaksi" on ehdotettu mallissa 10 vuotta, minkä jälkeen, jos asiakirjoja ei ole haettu, ne voidaan hävittää edunvalvontatoimistossa. Kun edunvalvonnan päättämistilanteessa omaisuutta luovutetaan, on luovutuksen saajille syytä muistuttaa tästä asiakirjoja koskevasta menettelystä.

Työryhmä ei katsonut aiheelliseksi määritellä erikseen tositteen käsittelyä. Kyse on vuosi- tai päätöstilein liitteistä, jotka ovat tilinteon ja tarkastuksen yhteydessä liitetty tehtyyn tiliin. Arkistonmuodostussuunnitelmassa on yksilöity näitä asiakirjoja tilinpitoaineistoksi. Lisäksi yhtä pitkä säilytysaika on määritelty useille muillekin päämiehen asioiden hoidossa syntyneille tai saaduille asiakirjoille.

Päivitys 31.8.2021: Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien arkistonmuodostussuunnitelmassa säilytysaikasuositus on muutettu 6 vuoteen. Tositteet ja muutkin asiakirjat säilytetään sähköisesti.

4 Edunvalvojan vaihtaminen, edunvalvojan esteellisyys

4.1 Uhkatilanteet ja väkivaltainen päämies

Kysymys

Yleinen edunvalvoja on hakenut maistraatilta edunvalvojan vaihdosta päämiehen väkivaltaisuuden vuoksi. Esitutkintapyyntö on joissain tapauksissa tehty. Syntyykö esteellisyys niin laajasti, että päämies täytyisi siirtää toiselle palveluntuottajalle?

Vastaus 1.11.2013

Kysyjän tapauksessa edunvalvontatoimiston edunvalvoja on tehnyt itsenäisesti hakemuksen hänen vapauttamisestaan edunvalvojan tehtävästä. Jos siirto tapahtuisi, se koskisi myös kulloinkin virkaa hoitavaa edunvalvojaa, vaikka häneen ei olisi kohdistunut uhkaa. Asetuksen mukaan esteellisyys on yleiselle edunvalvojalle ainoa peruste olla ottamatta vastaan tehtävää ja siten myös siirtää se toiseen toimistoon tai toimiston toiselle edunvalvojalle. Holhoustoimilaissa on vapauttamisen perusteena myös ”muu peruste”. Tämä koskee tilanteita, joissa edunvalvojan vapautusta hakee joku muu kuin edunvalvoja, sillä pykälän mukaan edunvalvoja voi kuitenkin aina saada vapautuksen tehtävästään, jos hän sitä pyytää. Kun yleinen edunvalvoja hoitaa virkatehtävää, eikä ole henkilökohtaisesti määrätty edunvalvojaksi, tulisi tehtävästä vapautumisesta ensin keskustella palveluntuottajan organisaatioissa.

Työryhmä katsoi, että työsuojelulliset perusteet ja toimet on käsiteltävä ensisijaisesti toimiston sisällä. Työnantaja vastaa työntekijän suojelusta. Ensisijainen keino ei voisi olla se, että yleinen edunvalvoja hakee väkivaltaisen tai hankalan asiakkaan siirtämistä jollekin toiselle, joko samaan toimistoon tai toiseen edunvalvontatoimistoon. Jos tällainen asiakas siirretään toiselle palveluntuottajalle, voidaan ajatella, että toimitaan asetuksen ja palvelusopimuksen vastaisesti. Päämiehelläkin on oikeus saada edunvalvontapalvelut asetuksen mukaiselta palveluntuottajalta, ellei palveluntuottaja ole esteellinen. Järjestämislain mukaan edunvalvontatoimiston velvollisuus on järjestää palvelut alueellaan. Laki ei kuitenkaan sinänsä kiellä hoitamasta palvelua päämiehille, joilla ei ole kotipaikkaa toimiston edunvalvonta-alueella.

Toimiston sisällä edunvalvojalta toiselle siirto voisi työryhmän käsityksen mukaan tulla kysymykseen hyvin perustellusta syystä. Esimerkkinä voisivat olla ne tilanteet, joissa edunvalvoja tulee esteelliseksi, mutta este ei koske koko toimistoa, samoin vaikea luottamuspuola voisi olla samanlainen peruste. Sen sijaan koko toimiston esteellisyys tulisi olla asetuksen mukaisesti ainoa peruste sille, että päämiehen edunvalvojaksi vaihdetaan toisen toimiston yleinen edunvalvoja. Päämiehellä ei ole valinnanvapautta

palveluntuottajan suhteen, vaan se on määritelty asetuksessa. Toimiston edunvalvojen osalta asiakas voi esittää toiveita. Katsottiin myös, että olisi hyvin poikkeuksellista, että koko toimisto tulisi esteelliseksi hoitamaan edunvalvojan tehtäviä työsuojellisin perustein. Työsuojelun keinot tulisi löytää muualta. Päämiehen siirtäminen toiselle edunvalvojalle tai palveluntuottajalle ei välttämättä ratkaise asiaa.

4.2 Päätöstilin vastaanottaminen saman toimiston toiselta edunvalvojalta

Kysymys

Samalla edunvalvojalla on päämiehenä äiti ja poika. Äiti kuolee ja edunvalvoja tekee päätöstilin. Edunvalvoja on tällöin jäävi ottamaan vastaan maistraatin tarkastaman päätöstilin, koska hän on sen itse tehnyt. Tällaisissa tapauksissa joutuu edunvalvoja hakemaan itselleen sijaisen päätöstilin tarkastamista ja hyväksymisen harkintaa varten. Voiko saman toimiston toinen yleinen edunvalvoja tai johtava yleinen edunvalvoja toimia edunvalvojan sijaisena tehtävänä harkita saman toimiston edunvalvojan tekemän päätöstilin hyväksymistä? Voisiko saman toimiston oikeusavustaja olla sijaisena?

Vastaus 18.11.2010

Työryhmä oli sitä mieltä, että tässä tilanteessa esteellisyys koskee koko toimistoa, eikä sijaista voida ottaa saman toimiston sisältä. Oikeusturvan kannalta on tärkeää myös se, miltä toiminta näyttää ulospäin. Epäily voi tulla siitä, voiko johtava edunvalvoja tai kollega harkita oman alaisensa/työtoverinsa ja toimiston virkamiesten toimintaa objektiivisesti ja vain päämiehen edut huomioon ottaen. Merkitystä ei myöskään katsottu olevan sillä, että maistraatti on hyväksynyt päätöstilin huomautukset. Työryhmä katsoi yksimielisesti, ettei saman toimiston virkamiestä voi määrätä sijaiseksi tarkastamaan kollegan toimintaa missään tapauksessa.

Kysymys

Päätöstilin vastaanottamiseen esteellisyystilanteissa ei ole määrätty yleistä edunvalvojaa siitä samasta toimistosta, jonka yleinen edunvalvoja on tehnyt päätöstilin. Sijaiseksi määrättiin yleinen edunvalvoja jostakin toisesta oikeusaputoimistosta, tai sitten aivan ulkopuolinen muualta. Onko 1.10.2016 voimaan tullut laki oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä tuonut muutoksen tähän tulkintaan?

Vastaus 21.4.2017

Vaikka esteellisyyskoskevat säännökset antaisivat ehkä mahdollisuuden toiseenkin tulkintaan, työryhmä katsoo, ettei tulkintaa tulisi muuttaa. On parempi, että päätös-

tiliä ei tarkasta tilin tehneen yleisen edunvalvojan kollega tai esimies. Tuollainen menettely ei ainakaan lisää luottamusta puolueettomuuteen. Työryhmä katsoo, että saman piirin toisen edunvalvontatoimiston yleinen edunvalvoja voisi kuitenkin toimia sijaisena, eikä sijaista tarvitsisi hakea välttämättä toisen piirin edunvalvojista, jos tehtävään tarvitaan valtio edunvalvontatoimiston yleinen edunvalvoja.

Hakija pyytää maistraattia toimittamaan esteettömän sijaisen määräyksen oikeusapuja edunvalvontapiirin työjärjestyksen mukaiseen sijaistavaan X edunvalvontatoimistoon.

Päivitys 11.1.2022

Yleinen edunvalvoja on esteellinen edustamaan päämiestä, jos hän on itse edustanut vastapuolta samassa tai muussa sellaisessa asiassa, jossa tietoon tulleilla seikoilla voi olla merkitystä asiassa. Yleinen edunvalvoja voi edustaa päämiestä, vaikka vastapuolta edustaa toinen saman palvelun tuottajan palveluksessa oleva yleinen edunvalvoja. Piirilain tultua voimaan 2016 oikeusaputoimistot ja edunvalvontatoimistot ovat erillisiä yksiköitä eivätkä muodosta suoraan esteellisyyttä. Oikeusavussa esteellisyys voi tulla myös sillä perusteella, että toimitaan samoissa tiloissa mutta edunvalvonnan puolella ei tällaista "tilaesteellisyyttä" ole.

5 Testamentin hyväksyminen

Kysymys

Hei, Aloin vielä selvittämään miten meidän ohjeistus on tämän asian kohdalla.. Pääsääntöisesti emme hyväksy testamenttia päämiehen puolesta eli odotetaan se 6 kuukauden moiteaika, mutta esim. jakamaton kuolinpesä voi myydä esim. kp:n omistaman asunto-osakkeen ja kaupasta saadut rahat tulee mennä kuolinpesän tilille odottaen, että moiteaika on kulunut umpeen eli mitään ei jaeta enne kuin 6 kuukautta on mennyt.

Vastaus 25.11.2021

Edunvalvonnan käsikirjassa, jonka työryhmä päivitti 2020 asiaan on otettu kantaa: Usein valmiiksi kirjoitettu "tiedoksiantotodistus", johon edunvalvojan allekirjoitusta pyydetään, sisältää samalla ilmoituksen testamentin hyväksymisestä. Tällaisen hyväksymisilmoituksen antamiseen edunvalvojan on syytä suhtautua kielteisesti. Yleensä ei nopeassa tiedoksiantotilanteessa ole syytä antaa hyväksymisilmoitusta. Hyväksymistä koskevan kohdan voi yleensä yliviivata tiedoksiantotodistuksesta ennen sen allekirjoittamista. Jos testamenttia ei hyväksytä, edunvalvojalla on kuusi kuukautta aikaa (ks. PK 14:5) nostaa tarvittaessa ns. moitekanne testamenttia vastaan, jos sitä rasittaa muotovirhe tai virhe testamentin tekijän tahdonmuodostuksessa (ks. PK 13:1). Hyväksymisilmoituksen antaminen merkitsee sitä, että sen jälkeen ei esimerkiksi selvään testamentin muotovirheeseenkään (vaikkapa esteellinen todistaja) voi enää vedota. Edunvalvojan on tarvittaessa nostettava moitekanne, jos testamenttia rasittaa moiteperuste. Laiminlyönnistä voi seurata vahingonkorvausvastuu.

6 Käyttövarat, taloudenhoito ja omaisuuden sijoittaminen

6.1 Käyttövarojen toimittaminen

Kysymys

Kysyn kehittämisryhmältä vinkkejä käteisvarojen toimittamisesta päämiehille? Kovasti on kentällä erilaista käytäntöä ja jotakin ohjetta olisi kiva saada, sillä tämä on aikamoinen ongelma ja herättää kovasti kaikenlaisia tuntemuksia varsinkin kunnan vanhus-tenhuollon ja kotihoidon piirissä.

Vastaus 15.12.2010:

Muutokset pankkien toiminnassa, edunvalvonnan toimipaikoissa ja sosiaalitoimessa ovat tuoneet käyttövaran toimittamiseenkin uusia ongelmia. Hoitolaitosten henkilökunnalla tai kotipalvelulla on yhä useammin ohjeistuksena se, että he eivät saa käsitellä potilaiden rahavaroja. Edunvalvojan täytyy huolehtia muuttuvissakin olosuhteissa siitä, että päämiehen käytössä on kohtuullisena pidettävä määrä käyttövaroja.

Työryhmän jäsenten tiedossa on, että käyttövaroja joudutaan toimittamaan monella tavalla, jos tavanomainen pankkitilin kautta toimittaminen ei ole mahdollista. Seuraavat tavat ovat käytössä:

1. Pankkitilin käyttöoikeus sekä kortti ovat hoitohenkilökunnalla.
2. Postilähetys
3. Lähettipalvelu. Edunvalvontatoimisto ostaa lähettipalvelun ulkopuoliselta tuottajalta.
4. Edunvalvontatoimiston henkilökunnasta joku vie henkilökohtaisesti käyttövarat päämiehelle.
5. Päämiehen läheinen noutaa ja toimittaa käyttövarat päämiehelle.

Useimmissa tavoissa päämiehen tiliin joudutaan antamaan käyttöoikeus jollekin toiselle, jos päämies itse ei kykene käymään pankissa tai pankkiautomaatilla. Näissä tilanteissa voi yrittää sopia käteisrahan käytön minimoimisen niin, että päämies saa tarvitsemansa hyödykkeet esimerkiksi laskulle ostamalla.

Vastaus 11.1.2022

Jos palvelu ostetaan ulkopuoliselta, käytetään mahdollisuuksien mukaan Hanselin kilpailuttamia palveluntuottajia. Aina tämä ei ole mahdollista ja silloinkin tehdään kartoitusta palveluntuottajista, pyydetään tarjoukset ja sopimus kirjataan ja arkistoidaan hallinnon asiakirjoihin. Tällöin sopimus käsittää kaikkien päämiesten tarpeet käteisvaro-

jen toimittamisessa ja korvaa sen, että edunvalvoja/sihtööri hoitaisi asian virkatehtävänä. Jos omana työnä tehdystä rahojen toimittamisesta ei peritä päämieheltä kuluja, ei ostopalvelustakaan tulisi periä.

6.2 Päämiehen tekemät sijoitukset

Kysymys

Kysyisin, kuinka menetellä, kun päämies on ennen edunvalvontaa tehnyt sijoituksia yksityiseen Dexia pankkiin. Hänen puolestaan hänen varallisuuttaan (osakkeita) hoitaa sijoitusneuvoja kyseissä pankissa. Hän omistaa TeliaSonera, Nokia, Elektrobit ja Dexia osakkeita. Täytyykö edunvalvojan siirtää kyseinen varallisuus Suomeen? Osakkeiden arvot toki vaihtelevat kurssien mukaisesti, mutta suuria tappioita ei ole tullut. Päämieheltä ei voi kysyä mielipidettä, kun varmuutta siitä ymmärtääkö hän asian merkityksen ei ole. Maistraatti ei ole asiaan puuttunut näiden vuosien aikana, jolloin hän on ollut edunvalvonnassa.

Vastaus 15.12.2010

Edunvalvoja joutuu ratkaisemaan asian punnitsemalla toisaalta päämiehen oman päätöksen kunnioittamista ja toisaalta päämiehen järkevän taloudenhoidon merkitystä. Edunvalvoja joutuu tutkimaan muun ohella sen, missä olosuhteissa ja miksi päämies on päättänyt tällaiseen sijoitusratkaisuun ja mitä riskejä hän on ollut valmis ottamaan ja mitä riskejä toisaalta edunvalvoja voi ottaa hoitaessaan päämiehen taloutta. Mikäli riskiä ei ole, eikä sijoitukseen sisälly olennaisia riskejä, joilta päämiestä tulisi suojata eivätkä sijoitukset vaaranna päämiehen taloutta, ei ole mitään pakkoa siirtää omaisuutta. Päämiehen valitseman taloudenhoidon ja sijoittamisen uuteen arvioon ja muutokseen pitäisi olla järkevä taloudenhoitoon liittyvä syy. Taloudenhoitoon liittyvät asiat joudutaan ratkaisemaan aina tapauskohtaisesti päämiehen tilanteen ja hänen etujensa mukaan.

6.3 Vakuutukset

Kysymys

Voisiko vakuuttamisen ohjeistaa valtakunnallisesti? Edunvalvonnan alkaessa päämiehillä on hyvin vaihtelevasti kotivakuutuksia. Minkälaisissa tilanteissa vakuutus tulisi ottaa. Uusissa vuokrasopimuksissa vuokranantajat ovat alkaneet vaatia vakuutusta, koska se kattaa vuokralaisen kunnossapitovastuulla olevat asunnon sisäosat (mm parketti, tapetit, keittiönkaapit ja parvekelasit). Tällöin vakuutus on tietenkin otettava, vaikka päämiehen oma irtaimisto olisi hyvinkin vaatimatonta. Entä jos päämiehen osake on vuokralla, tuleeeko päämiehellä olla osakkeeseen oma vakuutus taloyhtiön ja

vuokralaisen vastuista huolimatta. Entä jos päämies muuttaa esim. laitokseen ja hänen oma asunto myydään, onko vakuutus syytä pitää voimassa mahdollisia asunto-kaupan oikeudenkäyntikuluja varten. Vakuutuksen mukanaan saa oikeusturvan ja vastuuvakuutuksen. Oikeusturva tosin estää oikeusavun käytön oikeusturvajutuissa. Toimeentulotuessa hyväksyttävä vakuutusmaksu on usein pienempi kuin todellinen maksu. Lisäksi luottohäiriömerkintä nostaa vakuutusmaksua. Vähätuloisten ja -varais-ten kohdalla puhutaan taas yhdestä lisäkulusta.

Vastaus 15.12.2010

Huolellinen mies ottaa normaalisti kotivakuutuksen. Lähtökohtana voi työryhmän käsityksen mukaan pitää sitä, että päämiehelle tulisi olla kotivakuutus. Vakuutusturvan tarkastaminen ja siitä päättäminen kuuluu aina edunvalvonnan alkuselvittelytyön rutiinitoimenpiteisiin. Jos kotivakuutusta ei ole eikä edunvalvoja katso sitä tarpeelliseksi, ratkaisu tulisi perustella. Omaisuuden turvaaminen vakuutuksella on aina harkittava ja siitä on tehtävä ratkaisut, jotka edunvalvoja pystyy perustelemaan. Omaisuuden arvo, päämiehen varat ja riskin kartoitus vaikuttavat päätökseen. Muiden vakuutustyyppien osalta ei ole mahdollista antaa yleistä ohjetta, ne ratkeavat aina tapauskohtaisesti.

Käsikirja: Vakuutusturvan tarkastamisessa tulee kiinnittää huomiota olosuhteisiin ja siihen, vastaavatko vakuutukset sen hetken tarvetta. Vakuutusehdoissa on usein suojelausekkeitä, minkä vuoksi on mietittävä myös se, miten omaisuuden hoito saadaan järjestettyä niiden mukaisesti. Esimerkiksi voidaan edellyttää peruslämmön pitämistä tyhjillään olevassa rakennuksessa. Tärkeää on myös aika ajoin rutiinimaisesti tarkastaa koko asiakaskunnan eri sopimusten ajantasaisuus niin, ettei turhia liittymiä tai vakuutuksia pidetä voimassa.

6.4 Laskutusluvut

Kysymys

"Ostoluvat", laskutuslähetteet. Työryhmältä on pyydetty ohjetta ja kannanottoa niin sannotujen ostolupien käyttöön päämiesten asioiden hoidossa. Joissakin tapauksissa on käynyt niin, että päämies on kuollut, kuolinpesä on ollut hautauskuluja jälkeen varaton ja velkojat ovat vaatineet suorituksia ostoluvan antaneelta edunvalvontayksiköltä. Pohdittavaksi on tuolloin tullut kuka ostoluvan mukaisen ostoksen maksusta viimekädessä vastaa. Ostolupien käyttö myös työllistää edunvalvontasihteereitä enemmän kuin jos päämies itse hoitaa käyttövaroilla ostokset. Ostolupia käytetään myös varmistamaan, että päämiehen varat käytetään edunvalvojan näkökulmasta järkevästi.

Vastaus 28.8.2012

Ostolupien käytössä on kysymys siitä, että edunvalvoja pyytää tavarantoimittajaa myymään päämiehille velaksi ja lähettämään laskun edunvalvojalle maksettavaksi. Ostolupien käyttöön liittyy työryhmän mielestä monia haasteita. sekä edunvalvonnan että päämiehen mutta myös velkojan kannalta. Mikäli tukipalvelut toimivat hyvin, tulee vähemmän tarvetta ostolupien käyttämiseen. Käytännössä kuitenkin on tietävästi niin, että kuntien kotipalvelu ja sosiaalityön tekijät on ohjeistettu niin, etteivät ne voi käsitellä päämiehen käteisvaroja.

Jos päämies itse haluaa käyttää ostolupaa, menettely sinänsä ei ole niin ongelmallinen. Tällöinkin on varmistuttava siitä, että kysymyksessä on velaksi myyminen ja velallinen on päämies. Velkojalla on riski siitä, että päämiehen taloudessa tapahtuu sellaisia muutoksia, että velkaa ei pystytä maksamaan. Oikeusaputoimisto ei ole vastuussa päämiehen velasta ja edunvalvojalle voi tulla korvausvastuu vain vahingonkorvauslain perusteella.

Ostolupien käyttö vastoin päämiehen tahtoa tulisi olla poikkeuksellista. Ostolupa voi olla leimaava, mitä edunvalvonta ei saa arvojen mukaisesti olla. Niiden käyttö saattaa rajoittaa päämiehen itsemääräämisoikeutta tilanteessa, jossa edunvalvojalla ja päämiehellä on erilainen käsitys siitä, mihin varoja tulisi käyttää. Toisaalta menettelyllä suojataan päämiehen tärkeitä etuja. Monien toistuvien menojen (lääkkeet, ruoka-kaupat, matkaliput) osalta laskutuskäytännöt voivat olla tavanomaisia, eivätkä ne leimaa erityisesti edunvalvonnan asiakkaita.

6.5 Pankkikulut

Kysymys

Päämiesten kulut pankkiohjelman käytöstä. Kun uusi asiakasohjelma Edvard on otettu käyttöön, ovat jotkut pankit hinnoitelleet päämiehiltä perittävät palvelumaksut uudelleen. Miten palvelumaksujen osalta tulee toimia, kun pankit niitä nihkeästi alentavat? Yleensä uuden sopimuksen mukaan päämieheltä perittävät kulut ovat voineet kasvaa huomattavastikin.

Vastaus 28.8.2012

Työryhmän tiedossa on, että pankkisopimuksissa on suuria vaihteluja pankkiryhmittäin, oikeusaputoimistoittain ja päämiesten välillä. Asiaa ei voida sopia valtakunnallisesti kaikkia päämiehiä sitovasti. Vaikka oikeusaputoimistoissa hoidetaan suuren päämiesjoukon asioita, kysymys ei ole toimiston tai valtion rahaliikenteestä ja tileistä. Jokaisella päämiehellä on oikeus yksilölliseen käsittelyyn myös pankin ja tilin valinnan suhteen.

Edunvalvontatoimisto/oikeusministeriö on tehnyt niin sanotun Web Service palvelusopimuksen pankin kanssa. Se on aineistojen siirto- ja tunnustautumismenetelmä. Näitä sopimuksia on tehty kaikkien tarvittavien pankkien kanssa. Näillä sopimuksilla ei liitetä päämiehiä mihinkään sitoumuksiin tai tiettyyn pankkiin.

Edunvalvoja (yhdessä päämiehen kanssa) päättää, mitä pankkia päämiehen taloudellisten asioiden hoitamiseen käytetään. Edunvalvoja tekemällä sopimuksella päämiehen tili liitetään em. kanavaan ja pankkikulut määräytyvät tehdyn sopimuksen mukaan. Jokaisella pankkiryhmällä on omat maksut ja jokaisen päämiehenkin osalta niistä voi neuvotella ja ne voivat määräytyä eri lailla pankin käyttämien bonus- etuasiakkuus yms. järjestelmien vuoksi.

Toimistot ovat neuvotelleet myös yhdenmukaisia sopimusehtoja toimiston päämiehille eri pankkiryhmien kanssa. Tämä sopimus ei velvoita päämiehiä, ja edunvalvoja harkitsee, liittkö päämiehen niillä ehdoilla ko. sopimukseen. Ratkaisuun vaikuttaa saatavilla olevat palvelut ja niiden vertailuhinnat. Jos edunvalvoja katsoo, että päämiehelle on tullut vahinkoa viraston tekemien sopimusten vuoksi ilman että niihin on voinut vaikuttaa, hän joutuu harkitsemaan korvauksen hakemista.

Lisäys 25.11.2021

Esuskunnan oikeusasiamies on 29.9.2021 antamassaa päätöksessä EOAK/1857/2020 ottanut kantaa päämiehiltä perittäviin pankkien palvelumaksuihin: Edunvalvontaan määrääminen ei sinänsä yhdenmukaista päämiesten pankkikuluja eikä siihen nähdäkseen ole yhdenvertaisuutta koskevasta sääntelystä ainakaan yksiselitteisesti johdettavissa olevaa velvoitetta julkiselle vallalle. Minulla ei siten ole oikeudellisia edellytyksiä katsoa, että asiassa olisi menetelty lainvastaisesti tai jätetty laissa säädetyt velvollisuudet täyttämättä.

6.6 Tallelokero

Kysymys

Onko tullut esille, miten yleisen edunvalvojan tulisi menetellä, kun menee 1. kerran päämiehensä tallelokerolle? Eli tulisiko esim. käyttää pankin tarjoamaa palvelua, jossa pankkivirkailijat maksua vastaan luetteloivat omaisuuden vai onko ok, jos menee yksin ja tekee oman luettelon (yleinen edunvalvoja ilmoitti, että pankki ei oikein päästä lokerolle ulkopuolista (??) edunvalvontasihteeriä, eli 2 virkamiehen todistama luettelo olisi pois laskuista?

Vastaus 8.9.2011

Eri pankeilla ja jopa konttoreilla voi olla erilaisia omia käytäntöjä siitä, kenet ne päästävät tallelokerolle ja voiko edunvalvoja tehdä itse luettelon tallelokeron sisällöstä vai tekeekö sen pankkivirkailija.

Jäsenten omien kokemusten perusteella myös edunvalvojilla on erilaisia käytäntöjä; lokerolla voidaan käydä yksin, edunvalvontasihteerin kanssa, luettelo voidaan tehdä itse tai pankin virkailijan toimesta. Monet käytännön seikat ja tehokas ajankäyttö ovat määrittäneet tilanteita samoin kun pankin suhtautuminen asiaan. Selvää yhtenäistä oikeudellista tulkintaa asialle on ollut vaikea löytää. Työryhmä katsoi, että tallelokerolla olevan omaisuuden selvittäminen kuuluu edunvalvojan toimivaltaan taloudellisten asioiden hoitamisessa ja omaisuuden luetteloinnissa ja edunvalvojalla olisi toimivaltansa puitteissa oikeus päästä yksinkin tallelokerolle. Toisaalta pankit voivat tulkita asiaa toisin, eikä meillä ole mahdollisuutta ohjeilla vaikuttaa siihen.

Keskustelun jälkeen työryhmä katsoi suositeltavaksi sen, että

- edunvalvoja ei menisi yksin tallelokeron luetteloimaan tai tyhjentämään
- edunvalvojan lisäksi mukana voi olla toinen virkamies, päämies itse, jos hän kykenee ja haluaa tai päämiehen valtuuttama henkilö
- mikäli edunvalvojan mukana ei ole toista henkilöä, lokeron sisältö tulisi luettella pankkivirkailijan tai julkisen notaarin toimesta
- suositeltavaa on varata pankin toimihenkilö luettelon tekemisiin.

Työryhmä katsoi, että edellä kuvatun mukainen toimintatapa olisi riskienhallinnan ja toiminnan luotettavuuden arvioinnin kannalta paras, vaikka se saattaa käytännössä aiheuttaa suurempaa työajan käyttöä ja päämiehelle voi koitua kuluja luetteloinnista. Kulut ovat kuitenkin pääomatuloa saavilla vähennyskelpoisia menoja.

7 Kirjanpito, vuosi- ja päätöstitit

7.1 Hoitamattomat velat

Kysymys

Edunvalvontatoimiston vuositileissä ei ole merkitty lainkaan päämiesten hoitamattomien (esim. ulosottovelat, joita ei lyhennetä) velkojen määrää tai laatua, eikä niitä siis ole avattu kirjanpitoon.

Joissakin tapauksissa, joissa päämiehellä on ollut omaisuutta (yleensä osuus jakamattomaan kuolinpesään), toimisto on perinyt edunvalvontapalkkion, joka on määriteltänyt niin, että on huomioitu omaisuus, mutta ei em. velkoja. Maistraatti on huomauttanut tilanteesta ja johtava edunvalvoja on ilmoittanut, ettei heillä ole aikaa selvittää kaikkia maksamattomia laskuja ja tiliöidä niitä, eikä heillä ole kunnollisia työvälineitä siihen, sillä Edvardissa ei ole sopivaa paikkaa tälle. Edunvalvontapalkkiot he laskevat näin samalla perusteella, ei ole aikaa manuaalisesti muuttaa laskelmaa, kun Edvard antaa kirjausten mukaisen ehdotuksen.

Vastaus 1.11.2013 Päivitys 11.1.2022

Päämiehen velat ilmoitetaan omaisuusluettelossa ja tileissä eriteltyinä velka- ja lainalajeittain. Erittelystä tulee ilmetä lainan antajan tai velkojan nimi ja velan käyttötarkoitus tai syntyperuste sekä mahdolliset vakuudet. Erääntyneiden maksamatta jääneiden menojen tulee näkyä omaisuusluettelossa ja tilissä velkoina riippumatta niiden määrästä. Varallisuusaseman arvioinnin kannalta määrältään merkittävät tulevat menot merkitään varauksenluontoisina veloiksi, vaikka ne eivät olisi erääntyneetkään. Tällaisia voivat olla esimerkiksi omaisuuden luovuttamisesta tuleva luovutusvoittovero tai metsän myynnistä maksettava arvonnalisävero.

Ulosotossa olevat velat ilmoitetaan omaisuusluettelossa ja tileissä siihen saakka, kunnes ne ovat vanhentuneet.

Tulojen ulosmittaus. Tulo ilmoitetaan sen suuruisena kuin se on ollut ennen ulosmittausta, vaikka tulo näkyy tiliotteella ulosmittauksen jälkeen. Velat on kirjattava asianhallintaohjelmaan ja ne tulee tarvittaessa kohdistaa vastaavaan omaisuuteen. Jos velkoja on runsaasti eikä niitä pystytä hoitamaan, voidaan ne kirjata yhtenä summana esim. ulosottolistan mukaan. Kymmenien tai jopa satojen velkojen korkojen ja kulujen kirjaaminen sentin tarkkuudella jälkikäteen ei yleensä hyödytä ketään, mutta asianhallintaohjelmasta on heti voitava nähdä päämiehen taloudellinen asema. Tarkempi kirjanpito veloista voi tarvittaessa olla esim. erillisessä Excel tai muussa taulukossa. (Edunvalvonnan käsikirja 2020:7, 40-42)

7.2 Päämiehen oma tili

Kysymys

Esiin on tullut, että jotkut maistraatit ovat vaatineet edunvalvojilta selvitystä myös päämiehen omassa käytössä olevan tilin tapahtumista ja siitä mihin päämies on käyttänyt käyttövaroja. Pitääkö edunvalvojan valvoa päämiehenkäytössä olevan tilin tapahtumia?

Vastaus 1.11.2013

Edunvalvoja on ilmoittanut pankille, että tietty tili ns. käyttövaratili on päämiehen omassa hallinnassa. Edunvalvoja ei pidä kirjaa tilintapahtumista, eikä valvo miten päämies varojaan käyttää. Tilin tiliotteet menevät päämiehelle itselleen, jos hän on halunnut paperiset tiliotteet. Jos edunvalvojan pitäisi ilmoittaa tilitiedot maistraatille vuositilissä, hän joutuisi tilaamaan tiedot pankista. Isoissa toimistoissa tämä tarkoittaisi tuhansien tiliotteiden hankkimista vuoden vaihteen tilanteesta. Maistraattien käytännöt eivät ole yhtenäisiä tältä osin. Maistraatti tarkastaa edunvalvojan toimintaa päämiehen asioiden hoitamisessa, eikä sillä normaalisti pitäisi olla tarvetta valvoa sitä, miten ja mihin päämies käyttää omassa hallinnassaan olevia varoja. Valvonnan kohteena voisi olla se, että päämiestä ei käytetä hyväksi, jos tilille on kertynyt paljon varoja.

Työryhmän käsityksen mukaan edunvalvojalla ei ole velvollisuutta pitää kirjaa päämiehen käyttövaratilistä. Käyttövaroista huolehtiminen kuuluu edunvalvojan tavanomaisiin tehtäviin koko vuoden ajan. Edunvalvoja sopii päämiehen kanssa tarvittavista menettelyistä ja varojen käytöstä ja huolehtii käyttövarojen toimittamisesta ja niihin tulevista muutoksista, kun päämiehen olosuhteet muuttuvat. Selvityksen käyttövaroista voi kirjata tilin yleiskatsaukseen ja suoritukset päämiehelle näkyvät hoitotilin tilintapahtumista. Työryhmän mielestä edunvalvojalla ei ole velvollisuutta selvittää, mihin päämies käyttää omassa hallinnassaan olevia varoja, jos mikään erityinen syy ei ole antanut aihetta epäillä päämiehen etujen olevan vaarassa.

Holhoustoimen kehittämistyöryhmä on ottanut kantaa samantyyppiseen kysymykseen 31.5.2001 (Tilintarkastus – Käyttövarat 31.5.2001 4/2001): Vuositilin yhteydessä tarkistetaan, että asianmukainen määrä käyttövaroja on luovutettu tasaisesti tilikauden aikana. Mikäli näin ei ole toimittu, tulee antaa selvitys, miksi päämies ei tarvitse käyttövaroja.

8 Päämiehen ja edunvalvojan toimivalta

8.1 Lahjan antaminen

Kysymys

Kysymykseni koskee sitä miten pitäisi tulkita HoTL 24.1§ ja 32.1.§ sekä HE 146/1998 s. 44 välistä suhdetta siinä, että koskeeko tämä kohtuullisen lahjan periaate päämiehen varoihin nähden ainoastaan vajaavaltaisia vai myös oikeustoimikelpoisia edunvalvonnan päämiehiä?

Vastaus 18.8.2016

Vaikka holhustoimesta annetun lain 38 §:n 2 momentti tulee suoraan sovellettavaksi vain niissä tilanteissa, joissa päämies on vajaavaltainen tai hänen toimintakelpoisuuttaan on asiaan vaikuttavalla tavalla osittain rajoitettu, on sillä edunvalvojan toimintaa ohjaava vaikutus myös täysivaltaisen päämiehen osalta, etenkin kun kysymys on päämiehen antamasta rahalahjasta, joka täytetään edunvalvojan vallinnassa olevista talletusvaroista. Edunvalvojan harkintavallan on katsottava olevan suppea, jos kysymys on olosuhteisiin nähden tavanomaisesta ja merkitykseltään vähäisestä lahjasta, jollaisen myös vajaavaltainen päämies voisi antaa. Tällöin edunvalvojan tehtäväksi jää lähinnä varmistuminen päämiehen lahjoitustarkoituksen olemassaolosta ja siitä, että tämä ymmärtää lahjoituksen merkityksen (vrt. HE 146/1998 s. 44-45). Edunvalvojalla on merkittävämpien lahjoitusten ollessa kysymyksessä mahdollisuus ja myös velvollisuus laajemmin arvioida, onko päämiehen tahdonilmaisun noudattaminen tämän edun mukaista. Edunvalvojalla on vertailun vuoksi esimerkiksi kelpoisuus peruuttaa päämiehen mahdollisesti jo ennen edunvalvonnan tarpeen alkamista terveenä antamia valtuutuksia.

Edunvalvojan tulisi ensisijaisesti ”puhumalla” yrittää saada päämies luopumaan edunvalvojan epäasianmukaiseksi arvioimasta lahjoittamishankkeesta. Jos tämä ei onnistu, tulisi edunvalvojan tarvittaessa hakea käräjäoikeudelta (tai pyytää maistraattia hakemaan) päämiehen toimintakelpoisuuden rajoittamista lahjoitusten osalta. HolhTL 31.2 lainkohta ei tulisi käyttää välineenä päämiehen tahdon sivuuttamiseen. Lainkohta kylläkin varmistaa (ja on tarkoitettu varmistamaan) sen, että päämies ei voi mennä hetken mielijohteesta (ohi edunvalvojan) nostamaan varojaan pankista. Mutta pitkittyvä erimielisyys on asianmukaista ratkaista toimintakelpoisuuden rajoituksella, jolloin tuomioistuinkäsittely takaa päämiehen oikeusturvan.

8.2 Päämiehen tilinkäyttövälineet

Kysymys

Miten edunvalvojan tulisi suhtautua päämiehen mahdollisuuksiin käyttää verkkopankkia.

Kannanotto 28.11.2013

Työryhmä katsoi, ettei edunvalvojan tule estää päämiestä saamasta verkkopankkitunnuksia. Verkkopankin käyttö on yksi tapa myös päämiehillä hoitaa päivittäisiä asioita. Tunnuksia käytetään myös muuhun kuin taloudellisten asioiden hoitoon. Päämiehellä on oikeus saada tietoja omista asioistaan ja tilitapahtumista, joten katseluoikeutta muihinkaan tileihin ei tule estää. Käytännössä tilitietojen katselu aiheuttaa päämiehelle usein kysymyksiä ja yhteydenottoja edunvalvojaan, mutta se ei ole peruste rajoittaa katseluoikeutta. Asiahan on myös niin, että tuolloin päämies pääsee itsenäisesti katsomaan tilejään, eikä tarvitse pyytää tietoja edunvalvojalta.

Verkkopankin käytön epäämisen perusteeksi nähtiin se, että käytännön kokemus olisi osoittanut, että päämies aiheuttaa taloudellista vahinkoa itselleen tunnusten käytöllä tai että tunnuksat joutuvat väriin käsiin ja häntä hyväksikäytetään niiden avulla. Käytännössä pankit kieltäytyvät yhä useammin antamasta päämiehelle verkkopankkisopimusta, vaikka edunvalvojakin sitä pyytäisi.

Päivitys 11.1.2022.

Eduskunnan oikeusasiamies on käsitellyt asiaa laajasti ratkaisiussa EOAK/2065/2019 Edunvalvontaan määrääminen ei voimassa olevan pankkien toimintaa koskevan erityissääntelyn perusteella sinänsä ole seikka, jolla itsessään voisi olla vaikutusta peruspankkipalveluiden myöntämiseen päämiehelle, vaan edunvalvonnassa olevia asiakkaita koskevat lähtökohtaisesti samat oikeudet ja velvoitteet tai rajoitukset kuin muitakin asiakkaita.

Työryhmä suosittaa, että mikäli edunvalvoja katsoisi, ettei päämies voisi saada ns. laajoja tunnuksia, jotka ovat myös sähköisiä tunnistautumisvälineitä, tulisi päämiehelle turvata mahdollisuus sähköiseen tunnistautumiseen esimerkiksi mobiilivarmenteella.

Kysymys

Onko edunvalvojan tehtävä/velvollisuus hakea päämiehelleen lääkkeiden erityiskorvattavuus? Eräissä tapauksissa korvattavuutta ei ollut haettu ja päämiehelle tuli tuhansien eurojen vahinko.

Vastaus 28.11.2013

Lääkkeen erityiskorvattavuuden saaminen on taloudellinen asia, vaikka sen peruste on lääketieteellinen. Työryhmän käsityksen mukaan edunvalvojalla on oikeus hakea tätä etuutta päämiehelleen. Kun edunvalvojan tietoon tulee, että päämiehellä on sellainen lääke, johon korvaus voidaan saada, hänen tulisi valvoa, että päämies saa hänelle kuuluvan etuuden. Taloudellisiin asioihin määrättyllä edunvalvojalla ei ole oikeutta saada potilastietoja erityiskorvattavuuden selvittämiseksi ja yleensä hoitavan lääkärin tulisi oma-aloitteisesti kirjoittaa tarvittava lääkärinlausunto ja toimittaa se Kansaneläkelaitokselle. Edunvalvojan arvioitavaksi tämän etuuden hakeminen voi tulla esimerkiksi sitä kautta, että hän kiinnittää huomiota poikkeuksellisen suuriin lääkekustannuksiin hoitaessaan päämiehen rahaliikennettä.

Kysymys

Onko lainsäädännön tarkoitus, että holhoustoimilain 42 §:n mukainen huolenpitovelvoite koskee myös taloudellisia asioita varten määrättyjä edunvalvojia vai ajatellaanko niin, että tällaista yksittäistä tilannetta varten pitäisi hakea vielä eri määräys siitä, että edunvalvojalla olisi toimivalta esim. hakea muutosta päämiehensä vammaispuolustuksen päätökseen? Tässä toisessa asiassa kysymys on rajatumpi – voiko/tuleeko M3-hoitopäätös lähettää tiedoksi edunvalvojalle (taloudellisten asioiden hoitoa varten määrätty/entä laajennettu edunvalvonta?) vai ei? Miten salassapitovelvollisuutta pitää tässä tulkita? Entä tässä tilanteessa – kuka käyttää päämiehen muutoksenhakuoikeutta jos hän ei itse siihen kykene? –tähän ei kantaa

Vastaus 28.11.2013

Holhustoimen kehittämistyöryhmän kannanotto 2012:

Holhoustoimilain 42 §:n mukaan täysi-ikäiselle määrätyn edunvalvojan tulee huolehtia siitä, että päämiehelle järjestetään sellainen hoito, huolenpito ja kuntoutus, jota on päämiehen huollon tarpeen ja olojen kannalta sekä päämiehen toivomukset huomioon ottaen pidettävä asianmukaisena.

Hallituksen esityksen perusteluissa (HE 146/1998, s. 51) on todettu, että edunvalvoja voi hoitaa pykälässä säädetyn huolenpito tehtävän esimerkiksi laittamalla vireille sosiaali- ja terveydenhuollon alaan kuuluvan toimenpiteen. Edunvalvojalla on tämä velvollisuus silloinkin, kun häntä ei nimenomaisesti ole määrätty edustamaan päämiestä tämän henkilöä koskevassa asiassa. Jos edunvalvojalla ei ole määräykseen perustuvaa kelpoisuutta edustaa päämiestä asiassa, hänen on hankittava toimenpiteelle päämiehen suostumus. Jos päämies ei kykene antamaan pätevää suostumusta, edunvalvojan tulee harkita, onko tarpeen hakea tuomioistuimelta edunvalvojan tehtävän muuttamista niin, että edunvalvoja voi edustaa päämiestä myös sellaisessa tämän henkilöä koskevassa asiassa, jonka merkitystä päämies ei kykene ymmärtämään.

Sosiaalihuoltoa koskeviin asioihin sisältyy usein jonkin taloudellisen etuuden saaminen, jolloin asiassa voi olla kysymys myös taloudellisesta asiasta. Tällöin taloudellisia asioita varten määrätty edunvalvoja voi hakea tarvittaessa myös muutosta mahdolliseen kielteiseen päätökseen. Sen sijaan, jos ratkaisu koskee vain henkilöä koskevia asioita, taloudellisia asioita varten määrättyllä edunvalvojalla ei ole toimivaltaa valittaa asiasta. Edunvalvojan tulee tällaisessa tapauksessa harkita, tulisiko hänen hakea tehtävän laajennusta koskemaan myös henkilöä koskevia asioita.

Jos päämies ymmärtää asian merkityksen ja haluaa edunvalvojan toimivan hänen puolestaan, edunvalvoja voi luonnollisesti hoitaa asiaa päämiehen valtuuttamana.

Siitä kenelle sairaalan tai muun viranomaisen tulee antaa tekemiään päätöksiä tiedoksi, säädetään erityislaeissa, joiden yksityiskohtaiseen läpikäymiseen työryhmällä ei ole mahdollisuutta.

Yleisen edunvalvonnan kehittämistyöryhmällä ei ole lisättävää vastaukseen.

9 Muita kysymyksiä

9.1 Poissaolevan edunvalvoja

Kysymys

Jos sopii, kysyisin mielipidettäsi yleisen edunvalvojan määräämisestä tuntemattomien perillisten tai poissaolevien edunvalvojaksi. Yleisen edunvalvojan kuuluu hoitaa ne tehtävät, joissa päämiehellä on kotipaikka hänen toimialueellaan. Näihin on kuitenkin joissain paikoin määrätty myös yleisiä edunvalvoja, ja niin nytkin on haettu. Hakijoilla-han ei ymmärrettävästi useinkaan ole käsitystä siitä, kenelle tehtävä kuuluu. Määrällisesti näitä ei ole paljon, mutta toimin mielelläni oikein. Onko tiedossasi soveltamisohjetta siitä, onko tarkoitus, että yleiset edunvalvojat hoitaisivat myös näitä tehtäviä.

Hänelle edunvalvojaksi määrätty lakimies tietääkseni haki kuolleeksi julistamista. Joissain ohjeissa on mainittu, että edunvalvojalla on ainakin jonkinlainen velvollisuus selvittää mahdollisuuksia poissaolevan löytämiseen esim. ulkoministeriön kautta. Mihin toimenpiteisiin on järkevää ryhtyä, riippuu siitä, mitä tietoja on ja varmaan myös perintötilanteessa poissaolevan perintöosuuden arvosta.

Vastaus 28.11.2013

Jokaisella päämiehellä on ennen maastamuuttoa tai katoamista oltava viimeinen kotikunta Suomessa ja yleinen edunvalvoja määrätty sen mukaan. Yleisellä edunvalvojalla ei ole mahdollisuutta ilman erityistä syytä kieltäytyä tehtävästä, joten jos muuta vaihtoehtoa ei ole, määrätään poissaolevankin päämiehen edunvalvojan tehtävään yleinen edunvalvoja järjestämislain mukaan.

10 Salassapito

10.1 Tietojen antaminen päämiehen asianajajalle

Kysymys

Henkilöllä on edunvalvoja, joka hoitaa hänen talousasioitaan. Sitten henkilöllä on asianajaja, joka hoitaa tiettyä oikeudenkäyntiä. (Joka on perheoikeudellinen eikä liity mitenkään raha-asioihin). Nyt tämä asianajaja vaatii tietoja päämiehen raha-asioista. Pitääkö/saako edunvalvoja antaa tietoja tälle asianajajalle?

Vastaus 3.6.2010

Päämies voi aina itse antaa tarpeelliset tiedot ja hänen luvallaan/valtuutuksella myös edunvalvojan tulee antaa tietoja. Tärkeintä asian ratkaisussa on päämiehen etujen turvaaminen ja päämiehen oma tahdonmuodostus asian suhteen. Jos tietoja tarvitaan päämiehen asian hoitamiseen, ei edunvalvojan salassapitovelvollisuus estä tietojen antamista päämiehen asianajajalle.

10.2 Tietojen antaminen poliisille

Kysymys

Voiko edunvalvoja kertoa etsintäkuulutetun päämiehen olinpaikan tai muuta löytymistä auttavaa tietoa poliisille a) oma-aloitteisesti b) poliisin tiedustellessa

Vastaus 16.9.2015

Mikäli kyse on törkeä rikoksen valmistelusta, tulee toimia rikoslain määräysten mukaisesti:

" 15 luku 10 § (24.7.1998/563)

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen.

Joka tietää joukkotuhonnan, joukkotuhonnan valmistelun, rikoksen ihmisyyttä vastaan, törkeän rikoksen ihmisyyttä vastaan, sotarikoksen, törkeän sotarikoksen, kidutuksen, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, raiskauksen, törkeän raiskauksen, törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen,

ydinräjähderikoksen, kaappauksen, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuna terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen, törkeän ympäristön turmelemisen tai törkeän huumausainerikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. (4.12.2009/990)

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä ei kuitenkaan tuomita rangaistukseen sitä, jonka olisi rikoksen estämiseksi täytynyt antaa ilmi nykyinen tai entinen aviopuolisonsa taikka nykyinen avopuolionsa, sisaruksensa, sukulaisensa suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa taikka se, johon hänellä on vastaavanlainen parisuhteeseen tai sukulaisuuteen rinnastuva läheinen suhde. (12.6.2015/735) L:lla 735/2015 muutettu 2 momentti tulee voimaan 1.1.2016. Aiempi sanamuoto kuuluu:

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä ei kuitenkaan tuomita rangaistukseen sitä, jonka olisi rikoksen estämiseksi täytynyt antaa ilmi puolionsa, sisaruksensa, sukulaisensa suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa taikka henkilö, joka asuu hänen kanssaan yhteistaloudessa tai on muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia läheinen.”

Edunvalvoja on päämiehensä luottohenkilö ja hänen on ajettava päämiehen etua. Työryhmän käsityksen mukaan edunvalvojan ei tule oma-aloitteisesti ilmoittaa päämiehestään tai tämän asuinpaikasta/sijainnista tietoja ellei kyse ole em. rikoksesta. Edunvalvoja voi neuvotella ja keskustella asiasta päämiehen kanssa ja esittää omia suosituksiaan päämiehelle, joka tekee ratkaisunsa itse. Asia voi olla toisin, jos päämiehen henki tai terveys on vaarassa, jolloin päämiehen etu vaatii, että edunvalvoja huolehtii siitä, että tämä saa tarpeellisen hoidon.

Työryhmä katsoo, ettei edunvalvojan tulisi ryhtyä oma-aloitteiseen tietojen antamiseen vastoin päämiehen tahtoa em. asioissa ellei laki siihen velvoittaa. Tiedusteltaessa edunvalvoja voi kertoa laissa määritellyt tiedot. Holhoustoimilain 92 §:n mukaan:

Edunvalvoja, holhustoimen edunvalvontapalvelun tuottajan palveluksessa oleva henkilö, luottamushenkilö ja holhustoimen tehtävässä käytetty asiantuntija eivät ilman asianomaisen suostumusta saa ilmaista holhustoimeen liittyvän tehtävän perusteella tietoon saamaansa asiaa, joka yksityisen taloudellisen edun tai yksityisyyden suojaamiseksi on pidettävä salassa.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, *ei estä* asian ilmaisemista:

- 1) valtion tai kunnan viranomaisille taikka muulle henkilölle tämän lain mukaisten tehtävien suorittamista varten;
- 2) syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle rikoksen selvittämistä varten;
- 3) tuomioistuimelle, jos se on tarpeen tämän lain mukaisessa asiassa; eikä

4) sille, jolla on lain nojalla oikeus saada asiasta tieto.

11 Muita kysymyksiä

11.1 Suostumukset päämiehen puolesta

Kysymys

Mitä ohjeistusta voisitte antaa edunvalvonnalle *päämiehen puolesta annettaviin suostumuksiin asiakastietojen luovuttamiseksi* sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa ja suostumuksiin henkilöstön apteekissa asiointia varten. Valtaosa päämiehistä on taloudellisten asioiden vuoksi, joten edunvalvonnalla ei ole käsittääkseni toimivaltaa sellaisen päämiehen, joka ei itse kykene suostumusta antamaan, puolesta esim. sähköiseen lääkemääräykseen liittyvää suostumusta. Apteekki on pyytänyt minulta ohjeistusta, miten menetellä tilanteessa kun ei ole ollut edes omaista, jolle päämies olisi suostumuksensa joskus antanut. Apteekista todetaan, että eikö olisi parempi, että edunvalvontapäätös olisi heti alkuun riittävän kattava. Mihin asioihin toimivallan laajentamista tulisi tällöin hakea, riittääkö ainoastaan terveystietojen luovuttamiseen, ei-terveyteen liittyviin asioihin sen laajemmin.

Vastaus 18.8.2016

Yleisesti ottaen suostumus pitää olla päämieheltä tai tehtävää olisi laajennettava. Taloudellisia asioita varten määrätty edunvalvoja ei voi antaa luovutuslupaa terveydenhoitoa ja henkilö koskeviin asioihin tai saada niistä tietoja. Apteekkiasioissa ei nyt tämä asia näyttäisi olevan enää akuutti vaan Kanta käyttöönoton jälkeen tilanne on selkiytynyt ja näyttäisi hoituvan käytännössä. Tehtävän laajennuksia on vain vähän. Edunvalvojalla voi olla huolenpitovelvollisuuden perusteella esim. lääkkeiden hakeamista varten oikeus toimia.

11.2 Tuottamisvastuu, mikä toimisto

Kysymys

Uudenmaan maistraatista on tiedusteltu Savonlinnan edunvalvonnan toimipaikasta esteettömyyttä toimia edunvalvojana henkilölle, jonka kotipaikkakunta on Helsinki, mutta asuinpaikkakunta palvelutalossa Savonlinnassa. Meillä Etelä-Savon oikeusaputoimistossa ja myös Itä-Suomen maistraatissa on ollut käytäntönä, että edunvalvonta määräytyy kotipaikkakunnan mukaisesti.

Vastaus 18.8.2016

Järjestämislaki ei viittaa kotikuntalain mukaiseen kotikuntaan siten kuin holhousviranomaisen toimivallasta säädetään holhoustoimilain 46 §:ssä. Työryhmän käsityksen

mukaan käytännössä on kuitenkin myös yleisen edunvalvojan määräämisasioissa tullut asiaa päämiehen kotikuntalain mukaisen kotikunnan perusteella, ei asuinpaikan. Valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetun lain mukaan edunvalvoja määrätään oikeusapu- ja edunvalvontapiiristä, johon kuuluu useita kuntia ja jonka toimialueella on 3 – 4 edunvalvontatoimistoa ja ostopalveluntuottajia sopimusten mukaan. Yleinen edunvalvoja voidaan kuitenkin määrätä myös toisesta piiristä. Piirin työjärjestyksessä määrätään nyt tarkemmin siitä, miten edunvalvojan tehtävät jaetaan piirin edunvalvontatoimistoille.

11.3 Valitukset

Kysymys

Minne asiakas ohjataan, kun haluaa valittaa edunvalvonnasta tai henkilöstöstä?

Vastaus 16.12.2009:

Asiakas ohjataan maistraattiin (nyk.DVV), kun kyse on edunvalvojan menettelystä edunvalvontatehtävän hoitamisessa yksittäisen päämiehen asioissa. Virkamiehen käytökseen, toimiston työtapoihin ja tavoitettavuuteen kohdistuvat valitukset ohjataan toimiston esimiehelle (johtava yleinen edunvalvoja tai johtava julkinen oikeusavustaja). Kerrotaan myös siitä, että valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies valvovat perustuslain mukaan sitä, että virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan he valvovat perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Kysymys

Kuinka kanteluihin vastaamisesta aiheutuva lisätyö otetaan huomioon edunvalvojan palkkiota laskettaessa?

Vastaus 25.11.2021

Kysymyksessä tarkoitetaan tilannetta, jossa esimerkiksi päämiehen sukulaiset tekevät edunvalvojasta toistuvasti kanteluita, jopa vielä sen jälkeenkin, kun maistraatti on kanteluiden johdosta tutkinut päämiehen tilannetta ja todennut edunvalvojan toimineen moitteettomasti. Kanteluihin vastaaminen vaatii kysymyksen tilanteissa edunvalvojalta asian laajaa selvittämistä, esimerkiksi kirjanpitoon kuulumattomien tositteiden tilaamista pankista ja aikaa vaativien vastausten laatimista. Tästä aiheutuu ylimääräistä työtä, jossa ei ole kysymys päämiehen edun valvomisesta.

Työryhmä katsoo, että HolhTL 44.2 §:ssä tarkoitettu erityiskorvaus soveltuu huonosti tällaisen työn hyvittämiseen. Lainkohdan sanamuodon mukaan työn tulee olla päämiehen hyväksi tehtyä, jotta se oikeuttaisi erityiskorvaukseen. Kanteluasia, joka aiheutuu sukulaisten tarpeesta selvitellä päämiehen taloudellisten asioiden hoitoa, ei laintulkintatyöryhmän mielestä ole lainkohdassa tarkoitettua päämiehen hyväksi tehtyä työtä.